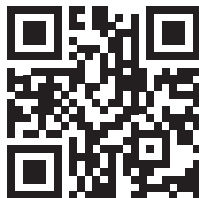

6

Президент саябағы ерекше үлгіде сәулеттеніп келеді

8

Құлын-жылым, дүбірлет дүлдүл болып

Сыр бойы

№2 (21077) 6 қаңтар, сейсенбі 2026 жыл

Қызылорда облыстық қоғамдық-саяси газет. 1929 жылдың 1 шілдесінен шығады

- www.facebook.com/syrboyi.kz
- www.instagram.com/syrboyi_kz
- t.me/syrboyi_kz
- twitter.com/syrboyi

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ: ҚАЗАҚСТАН ЖАҢҒЫРУДЫҢ ЖАҢА КЕЗЕҢІНЕ ҚАДАМ БАСТЫ

– Құрметті Қасым-Жомарт Кемелұлы, Сіз жыл сайын мерзімді баспасөзге ауқымды сұхбат беру арқылы белгілі бір саяси дәстүр қалыптастырдыңыз деуге болады. Осы орайда, «Turkistan» газетінің ұсынысын қабыл алғаныңыз үшін ризашылығымызды білдіреміз...

– «Turkistan» газеті 30 жылдан бері тұрақты шығып келеді. Бұл – Қазақстандағы ең ықпалды басылымның бірі. Газеттің атауында да өте үлкен мән-мағына бар. Басылым тілшілері ел ішіндегі өзекті мәселелермен қатар, тұтас түркі жұртына ортақ тақырыптарды да көтеріп жүреді. Бұл өте жақсы дәстүр деп санаймын.

Шетелде жұмыс істеп, түрлі салада табысқа жеткен қазақтар туралы мақалаларды қызығушылықпен оқимын. Қазақстан мен өздері тұрып жатқан елдер арасындағы ынтымақтастықты дамытуға үлес қосып жүрген осындай үш азаматты арнайы марапаттадым.

Газет-журналдар қайта өрлеу дәуірінің бастауында тұр. Себебі, әлеуметтік желі адамның ойлау (танымдық) қабілетіне зор зиян келтіріп жатыр. Жасы қырыққа жетсе де, білімі мен ой-өрісі он бес жастағы жасөспірімдер деңгейінде қалып қойған азаматтарды қазірдің өзінде кездестіруге болады.

Өз басым мерзімді баспасөзді жас кезімнен үзбей оқитыным рас. Әлі күнге дейін осы әдетімнен жаңылған емеспін. Қазіргі таңда баспасөз заман талабына бейімделіп, ақпарат айдынынан өз орнын тауып отыр. Газет тілшілері жан-жақты шолулар мен терең сараптамалар жасауға баса мән береді, ағартушылықпен айналысады. Кәсіби әрі өз ісіне адал журналистер сапалы материалдар әзірлеп, дәстүрлі құндылықтарды сақтауға елеулі үлес қосып келеді. Мен сүйікті Отанымыздың игілігі үшін барлық салада табысты еңбек етіп жүрген мықты азаматтар туралы мәліметтерді көбінесе газеттерден аламын. Ел ішіне кең таралған TikTok, Insta-

gram немесе Telegram арналары еңбек адамдарының шынайы тыныс-тіршілігінен алыс екенін өзіңіз де жақсы білетін шығарсыз.

Қоғамымыз елң етерлік жаналық оқып, бейнежазба көрумен шектелмей, мән-мағынасы терең ақпараттың да қадірін білгені дұрыс деп санаймын. Көптеген жастарымыздың да дәл солай ойлайтынына қуанамын. Себебі, олар адамды тығырыққа тірейтін елес-қиял әлемінде өмір сүруді емес, нағыз білім-ғылым жолына түсуді мақсат тұтады. Оқу мәдениеті жоғары елдер әрдайым жаһандық дамудың алғы шебінде бола беретіні сөзсіз. Бұған еш күмәнім жоқ.

– Сұхбатымыздың бас жағында әдеттегідей өткен жылдың қорытындысы туралы сұрағым келеді. Былтыр өте көп оқиға болғаны белгілі. Дегенмен, 2025 жылдың басты нәтижесі қандай деп ойлайсыз?

– Шынымен де, айтулы оқиғалар аз болған жоқ. Көзді ашып-жұмғанша бір жыл өте шықты, бұл сұрағыңызға табан астында жауап бере қою қиын. Мысалы, экономикамыз 6 пайыздан астам өсті. Ішкі жалпы өнім 300 миллиард доллар межесіне жетіп, жан басына шаққанда 15 мың доллардан асты. Бұл – елімізбен қатар, бүкіл өңір үшін рекордтық көрсеткіш. Жалпы, ойдағыдай жұмыс істелді деуге болады. Бірақ мен барлық мемлекеттік қызметшілерге токмейілісіп, масайрап отыруға мүлде болмайтынын үнемі айтамын. Шығыс халықтары «Тегіс жолдың өзінде тосқауыл бар» дейді. Біз тынымсыз еңбектеніп, тек алға ұмтылуымыз керек. Оның үстіне, түйіні тарқатылмаған түйткілдер аз емес.

Бұл – ең алдымен, инфляция деңгейінің жоғары болуы. Соның салдарынан азаматтарымыздың әл-ауқатын арттыруға арналған еңбектің бәрі текке кетіп жатыр. Биыл Үкімет пен әкімдер мемлекетіміздің әлеуметтік-экономикалық тұғырын нығайту үшін көп жұмыс істеуі керек.

2,3,4,5-беттер

НАЗАРДАҒЫ НЫСАН

БІРЛІКТІ БЕКЕМДЕГЕН «ДОСТЫҚ ҮЙІНІҢ» ЖАҢА ҒИМАРАТЫ

Суретті түсірген: Бағлан ЕСЖАНОВ

Жаңа жылдың алғашқы жұмыс күнінде облыс орталығында тағы бір әсем, заманауи ғимарат ашылды. «Достық үйінің» жаңа ғимаратының салтанатты ашылуына облыс әкімі Нұрлыбек Нәлібаев, Қазақстан халқы ассамблеясы төрағасының орынбасары, Президент әкімшілігі Қазақстан халқы ассамблеясы хатшылығының меңгерушісі Марат Әзіпханов, ҚР Парламенті Сенатының депутаттары Руслан Рүстемов, Наурызбай Байқадамов, Мәжіліс депутаттары Мұрат Әбенев, Мархабат Жайымбетов, Мұрат Ерғешбаев, Аян Зейнуллин, «ҚазАтомӨнеркәсіп» ҰАҚ» АҚ басқарма төрағасы Мейіржан Юсупов, «Samruk-Kazyna Trust» қорының бас директоры Альфия Адиева және құқық қорғау органдарының бірінші басшылары мен зиялы қауым өкілдері қатысты.

Шарада аймақ басшысы, облыстық ассамблея төрағасы Нұрлыбек Нәлібаев «Достық үйі» ел бірлігінің нығаюына септігін тигізетінін айтып, ғимаратты салуға демеушілік көрсеткен компания өкілдеріне алғыс білдірді.

– Өткен жыл еліміз үшін де, өңір үшін де толайым табыстарға толы мерекелі, мерейлі жыл болды. Қызылорда қаласының астана болғанына 100 жыл толуын жоғары деңгейде атап өттік. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың облысқа арнайы іссапармен келуі – тарихи оқиғалардың бірі.

Кейінгі үш жылда өңірде 200-ге жуық әлеуметтік нысан салынып, ел игілігіне қызмет етуде. Президенттің «Қазақстан жаңғырудың жаңа кезеңіне қадам басты» тақырыбындағы мақаласында айтылған үлкен мәселелердің бірі – қазіргі жылу-электр орталықтарының жайы. Сондай орталық өткен жылдың аяғында облыста іске қосылды. Бұрын электр энергиясын сырттан алатын болсақ, қазір өзге өңірлерге сатуға мүмкіндік туды. Мұндай жаңа инфрақұрылымдық жобалар алдағы уақытта да жалғасады.

6-бет

БРИФИНГ

МЕРЕКЕ КҮНДЕРІНДЕГІ ТЫНЫМСЫЗ ТІРЛІК

Мереке күндері жұрт демалып, отбасында атап өтіп, мәре-сәре болып жатқанда тынымсыз жұмыс істеп, үздіксіз қызмет көрсететін сала қызметкерлері бар. Былайғы күндері де тынымсыз еңбек ететін олар мерекелерде тіпті қарбалас күйге түседі. Жаңа жылдың алғашқы жұмыс аптасының басында демалыс күндері үздіксіз жұмыс істеген мекеме өкілдері, атап айтқанда, облыстық төтенше жағдайлар департаменті мемлекеттік өрт бақылау басқармасының бастығы, азаматтық қорғау полковнигі Асхат Оразбеков, облыстық денсаулық сақтау басқармасы басшысының емдеу-алдын алу жұмыстары жөніндегі орынбасары Жаңыл Абубакирова, Қызылорда облысы әкімі аппараты Жедел әрекет ету орталығының директоры Бағлан Терлікбаев өңірлік коммуникациялар қызметінде брифинг беріп, мереке күндері атқарған жұмыстары туралы айтты.

8-бет

ЖЫЛЫЖАЙ

ЛИМОН ПІСТІ, ПАПАЙЯ, КУМКВАТ АҒАШЫ ЖЕМІС САЛЫП ТҰР

Қызылордалық Ақерке Тәжееваның жылыжайында тропикалық жемістер өседі. Қазір онда лимон пісіп, папайя, банан, кумкват ағашы жеміс салып тұр.

Біз барғанда Ақерке жылыжайда екен. Ішіне ендік, жылы әрі жасыл. Жаңға жайылылық пен жылудық сыйлап, қыстың ызғары әп-сәтте ғайып болғандай. Жасыл ағаш, өсімдік пен гүл айналаны жазға айналдырып жіберді. Сан гүлдің хош иісі тынысыңды аша түскендей. Бағбан да тосылмады, істің жайына әбден қаныққаны көрініп тұр. Жұмысын жалғастыра жүріп, әңгімесін әріден бастап кетті.

– Жылыжай ісін қолға алғалы 22 жыл. Бастапқы кезде Қорқыт ата атындағы Қызылорда университетінің,

кейінгі 10 жылда «Болашақ» университетінің жылыжайында қызмет етіп келемін. Сондай-ақ үйден бөлек, «Сабалақ» саяжайында 3 жылыжай бар. Онда лимон, қияр, қызанақ, қошет егіледі. Негізі үйдегі жылыжайды бақ ретінде, бір жағынан тынығу орны есебінде қолға алған едім. Бірақ қазір шағын зертхана десем де болады. Жоғарыда айтып өткенімдей қазір «Болашақ» университетінде және жылыжайында еңбек етемін. Онда әлдебір жеміс, гүл түрін егу үшін алдымен жылыжайда өсіріп аламын.

Суреттерді түсірген Нұрболан Нұржаубай

Here? Себебі, зерттеймін, күтімін жасаймын әрі алып кететініне толық көз жеткіземін.

8-бет

Валюта бағамы \$ 505,53 kzt € 593,44 kzt ₸ 6,34 kzt

Ауа райы: Сейсенбі ☀️ 0° 🌙 -8° | Сәрсенбі ☀️ -1° 🌙 -5°

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ:

ҚАЗАҚСТАН ЖАҢҒЫРУДЫҢ

Дейтұрғанмен, еліміздің реформаларды жүзеге асыруға біржола бет бұрғанын өткен жылдың басты қорытындысы деуге болады. Қазақстан жаңғыру жолында қарышты қадам басып, барынша өркениетті ел бола бастады. Қоғамда өскелең ұрпақтың жарқын болашағы үшін түбегейлі өзгеріс жасау аса маңызды екені туралы нақты түсінік қалыптасты.

АҚШ президенті Трамптың «ақылға сыйымды ой» стратегиясының ықпалымен жаһандану үдерісі кейінге ысырыла бастады. Біз де Қазақстанда әділдік, заң мен тәртіп, еңбекқорлық сияқты мемлекетіміздің болашағы үшін айрықша маңызды қағидаттарға негізделген қоғам құрып жатырмыз. Ұзақ мерзімге арналған нәтижеге жету үшін бұл жұмыс жаңа жылда екі есе тың қарқынмен жалғасын табады.

– *Былыыр жаңа Салық кодексі қызу талқыға түсті. Жұрттың көкейіне күдік-күмән ұялап, көптеген сауал туындады. Бір жағынан, қажетті экономикалық реформаларды жүргізуге мүмкіндік беретін, екінші жағынан, азаматтардың тұрмыс жағдайын төмендетіп жібермей, таразы басын тең ұстайтын тиімді жол бар ма?*

– Әрине, салық реформасы – өзекті мәселе және бұған қатысты пікірталастардың болуы әбден түсінікті. Дегенмен, ел ішінде дүрбелең туғызып, жұртты дүрліктірудің ешқандай жөні жоқ. Мұндай реформа көптеген елде жүргізіліп жатыр. Мысалы, Ресейде қосымша құн салығы жуырда 22 пайызға дейін көтерілді.

Біздің реформамыз – қатардағы «фискалдық науқан» емес, салық жүйесін қайта құру деген сөз. Алдымызда тұрған басты міндет – экономиканың тұрақты өсімін қамтамасыз ету. Үкіметке ашық әрі ұғынықты Салық кодексін әзірлеу тапсырылды. Министрлер кабинетінің бұл тапсырманы қаншалықты табысты орындап шыққанын биыл көретін боламыз.

Бұрынғы Үкімет қосымша құн салығын, тіпті 20 пайызға дейін көтеруді ұсынды. Олар фискалдық саясатта қателік жіберілгенін ескере отырып, мұндай қадамның өте қажет екенін мойындады. Талқылау барысында қазіргі Үкімет те қосымша құн салығын 20 пайызға дейін көтеруді ұсынды. Алайда мен Үкіметке оның жоғарғы шегін 4 сатыға төмендету туралы тапсырма бердім.

Жаңа Салық кодексінде бақылау жасауға емес, өзара серпестікті орнатуға баса мән беріледі, яғни осы үдеріске қатысушылардың бәрі – мемлекет те, бизнес те, азаматтар да өз міндетін адал орындауға тиіс. Бірін-бірі өзара толықтырып тұратын мұндай жүйеде салық төлеу ауырпалық ретінде қабылданбайтын болады. Түптеп келгенде, салық төлеу дегеніміз – заманауи қоғамдық келісімшарт деген сөз. Салық төлесеніз – қызмет көрсетіледі, инфрақұрылым салынады, қауіпсіз орта қалыптасады, тың мүмкіндіктер пайда болады. Керек десеңіз, бұл – әділдік болу үшін жүктемені қайта бөлу құралы, әлеуметтік тұрғыдан әлсіздерді қолдау және экономикалық тұрғыдан «белсенді ортаны» одан әрі дамыту тәсілі.

Бүкіл әлемде фискалдық саясаттың тиімділігі оны жүргізудің сапасымен, жұрттың салық жөніндегі сауатымен және қоғамның сана-сезімімен өлшенеді. Салық төлеу мәдениеті дәл осылай қалыптасады. Салық төлеу бұрын міндет болса, енді отаншылдықтың озық үлгісіне айналады. Мұны сыбайлас жемқорлыққа қарсы қоғам құрудың төте жолы деуге болады. Себебі, салығын адал төлейтін азаматтар өз қаржысының аялақтардың қалтасында кеткінен мүлдем ұнатпасы анық.

– *Экономикалық реформалар тауарлардың бағасы мен қызметтердің тарифіне салмақ салады. Жұрт бұған алаңдап отыр. Сіз Үкіметке осы мәселені шешуге арналған нақты шаралар жоспарын әзірлеуді тапсырдыңыз. Бұл жұмыс реформаның сапасы мен қарқынына әсер етпей ме? Азаматтарымыз алауқатымызды жақсартмады деп күтін жүрген реформаның нәтижесін жоққа шығармай ма?*

– Әлемдік тәжірибеге қарасақ, реформалар қолға алынған кезде жұртшылық оны көп жағдайда түсінбей, қабылдамай жатады. Ондай кезде барлық жауапкершілікті арқалай алатын көшбасшының рөлі айрықша. Мен Мемлекет басшысы ретінде осындай жауапкершілікті өз мойныма аламын. Болашақта да бұған дайынмын. Менімен бірге жұмыс істеп жатқан азаматтар мұны жақсы біледі. Әрине, бұл кедергісі көп, қиын жол екенін түсінемін. Тарихта реформаторлардан гөрі басқыншылар мен популисттердің аты көбірек қалып жатады. Бірақ Қазақстан үшін басқа жол жоқ. Біз бір жерде тоқтап қалмай, алға қарай нық қадам басу үшін реформаларды қалайда жүзеге асыруымыз керек.

Азаматтарымызға зияны тимеуі үшін қыс мезгілінде тарифтерді өсіру әкімшілік тәсілдер арқылы уақытша тоқтатылды. Сонымен бірге, Үкіметке бюджет қаржысын барынша тиімді пайдалану міндеті жүктелді. Экономикаға ақшаны орынсыз құя беруге болмайды, бұл инфляцияны күшейтіп жібереді. Қатаң бюджеттік тәртіп

керек. Қаржы ресурстары мемлекетке қажетті жобаларға ғана жұмсалуга тиіс. Былтыр қараша айында Үкімет, Ұлттық банк, Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі бірлесіп, үш жылдық бағдарлама қабылдады. Құжат азаматтардың әл-ауқатын жақсарту үшін инфляцияны төмендетуге арналған.

Халықаралық сарапшылар Қазақстанның «орташа табыстар қапанына» түсіп қалғанын дұрыс байқап отыр. Ашығын айтайын, бұл – экономика туралы оқулықтан алынған жалпылама ұғым емес, құн сайын көптеген азаматымыздың басынан өтіп жатқан өмір шындығы. Жұрт табыс тауып жатыр, тіпті, жақсы табыс табатындар да бар. Бірақ, оның бәрін инфляция жеп қояды немесе ипотека төлеу, балаларды оқыту, ата-анаға көмектесу сияқты күнделікті тірлікке жұмсалып, жоқ болып кетеді. Ауырып қалу немесе жұмыстан айырылу секілді кез келген көлденең кедергі тұрмыстағы тұрақтылықты бұзып жіберуі мүмкін.

Мен кезінде баспана алу, балалардың оқу ақысын төлеу, емделу үшін зейнетақы жинағын пайдалануға рұқсат беру туралы шешім қабылдадым. Көбісі солай жасады, бұл шешімге ризашылықтарын да білдіріп жатты. Бірақ, әлеттегідей, стоматология қызметін көрсетеміз деген желеумен зейнетақы қорынан 200 миллиард теңгеден астам қаржы жымқырған алаяқтар да табылды. Құқық қорғау органдары қазір бұл мәселемен айналысып жатыр. Осы медициналық қызмет түріне зейнетақы жинағын пайдалануға тыйым салуға тура келді. Бірақ, басқа да қиырлық тәсілдер пайда болды, тіпті тұрақтылық отаға төлем жасайтындар бар.

Ал бизнес өкілдеріне келер болсақ, олар жұмыс орындарын ашып, салықтарын адал төлейді. Алайда несие өсімінің жоғары болуы, айналымдағы қаражаттың аздығы олардың кең ауқымда дамуына, жаңа нарықтарға шығуына, заманауи технологияларды енгізуіне мүмкіндік бермей тұр.

Экономиканың құрылымы өзгеріп жатыр. Дегенмен, менінше, өзгеріс қарқыны баяу. Халықаралық қаржы институттары мен рейтинг агенттіктерінің бағалауынша, елімізді бакуатты, тіпті бай мемлекет деп атауға болады. Бұл сөздің жаны бар. Соған қарамастан, экономикамызда теңсіздіктер әлі де сақталып отыр. Оның бәрін шұғыл реттеп, түзу жолға салуымыз керек. Біз бұл жағдайды білеміз, оны жұрттан жасыратын ойымыз жоқ. Мұндай қиындықты көптеген мемлекет басынан өткіріп жатыр. Біз «өсім ауруы» мәселесін міндетті түрде шешеміз. Нақты жоспарымыз бар.

– *Қазақстан былтыр энергетикалық және коммуналдық секторда реформа жасауға кірісті. Бұл – Тәуелсіздік жылдарындағы ең ауқымды реформа. Осы бағыттағы жұмыстар әбден тозан инфрақұрылымы жаңғырту мәселесін шеше ала ма?*

– Шынымен де, Үкімет энергетикалық және коммуналдық нысандарды жаппай жаңғырту жұмыстарын қолға алды. Ұзындығы жүздеген шақырым болатын инженерлік желілер мен электр қуатын тарататын желілер салуымыз керек. Бүгінгі таңда осы ауқымды жобаның есеп-қисабы әзірленіп жатыр.

Қазірдің өзінде қауіпті «қызыл» аймақта тұрған жылу-электр станцияларының саны 19-дан 10-ға дейін азайды. Қабылданған шаралардың нәтижесі көріне бастады. Нысандардың апаттық жағдайға тап болу қаупі сейіліп келеді.

Дегенмен, әбден тозып, әуіріммен әрең тұрған инфрақұрылымды қалпына келтіру жеткіліксіз, жұмыс тәсілін өзгерту керек. Сондықтан жаңғырту шаралары ең басты міндетті шешуге тиіс, яғни салаға инвестиция салу үшін қолайлы жағдай жасап, нағыз нарықтық тетіктер қалыптастыруы қажет.

Үкіметтің шұғыл шаралары мәселені түпкі мәнінен туындап отыр. Себебі, энергетика және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы кез келген мемлекеттің өмір сүруіне аса қажетті тұғыр саналады. Бұл негіз шайқалса, басқасы түгел күйрейді.

Тамыры тереңге кеткен экономикалық мәселелерге ондаған жылдар бойы назар аударылған жоқ. Қалалар мен ауылдардағы инфрақұрылым тозды, энергетика нысандары мен коммуналдық желілер әбден ескірді.

Қордаланған түйткілдер күрмеуі қиын күрделі мәселеге ұласты. Бұл сала жыртқы-тесігін жанталаса жамап-жаскап, бюджет қаржысын үздіксіз құюға тура келетін «коммуналдық аждаһаға» айналды. Бұған жұрттың егі үйреніп, азаматтар шарасыз күйге түсті.

Соған қарамастан, біздің үкіметтеріміз «авгйдің атқорасын» тазалауға асыққан жоқ. Себебі, мұндай күрделі жұмыс ешкімге жақсы атак екелмес еді. Ең дамыған отыз мемлекеттің қатарына қосылу сияқты «керемет» бағдарламалар әзірлеп, оның «табысты» орындалғаны туралы баяндау әлдеқайда жеңіл болатын. Шындықты жасырып, бір сәттік алдамшы жетістіктерге ұмтылу ақырында мемлекетіміз үшін тым қымбатқа түсті.

Шынымды айтайын, жеке абыройымды ойласам, мен де бұл жұмысты келесі басшылыққа ысыра салар едім. Бірақ халықтың көзі үйренген тап-таурын түсініктерге қайшы келсе де, мен үшін қағаз жүзінде емес, іс жүзінде нақты нәтижеге қол жеткізу бәрінен де маңызды.

Электр қуатының арзандығы кімге тиімді болды? Табысы шамалы көпбалалы отбасыларға емес, ірі кәсіпорындарға өте тиімді болды.

Арзан жанар-жағармайдың қызығын кім көрді? Әдетте қоғамдық көлікпен жүретін студенттер мен зейнеткерлер емес, билікке жақын жүретін, қазір жұрт олигархтар немесе олигоплия деп атайтын кәсіпкерлер көрді.

Коммуналдық қызметтердің тарифін төмен ұстап тұру кімге ыңғайлы болды? Әр түбіртектегі соманы уақытты төлеп отырған адал азаматтарға емес, «коммуналдық былық-шылықты» пайдаланып, қалтасын қалыңдатқан делдал-кәсіпкерлерге қолайлы болды.

Посткеңестік кеңістіктегі ең төмен бағалар мен тарифтер Қазақстанға тиесілі. Соның салдарынан, біз амалсыздан арзан жанар-жағармайды көрші мемлекеттерге астыртын тасымалдайтын, сол арқылы олардың экономикасына демеу көрсететін елге айналдық.

Сол себепті, тарифтің төмен болуы қарапайым тірлік кешіп жатқан адамдарға пайдалы деген жалған сенімнен арылатын уақыт жетті. Іс жүзінде бұл – ауқатты азаматтарға жасырын түрде берілетін субсидия.

Әлеуметтік әділдікті қалпына келтіру үшін, ең алдымен, мәселені шешу жолдарын өзгерту қажет. Мемлекет көмекке шың мұқтаж адамдарға ғана тікелей, атаулы өтемақы төлеу арқылы қолдау көрсетуге міндетті. Сондықтан тарифтерді көтеру – ақылға қонымды, яғни тиімді және әділ экономика құру үшін аса қажет қадам. Кім қанша тұтына, сонша төлейді, қолдауға шынымен зәру адамдарға ғана көмек беріледі. Тарифтер әділетті

болуы керек, яғни «неғұрлым көп тұтынған, соғұрлым көп төлейді» деген қағидат берік орнығуға тиіс. Мен осындай нақты міндет қойып отырмын. Алғашқы оң нәтижелер бар. Төлем жүйесіне сараланған тәсіл енгізілді. Суды және электр қуатын барынша үнемдеп пайдаланатын тұрғындар «тұтынудың әлеуметтік нормасына» сәйкес төлемді ең төмен тарифпен төлейтін болды.

Бұл қадам бұрынғы жүйеден бастартып, әлеуметтік игіліктерді әділ бөлетін жүйе құруға мүмкіндік береді. Елдің ресурстарын таңдаулы адамдар емес, барша жұрт бірдей пайдалануға тиіс. Сонда ғана заманға сай инфрақұрылым мен тиімді энергетика жүйесін қалыптастыра аламыз. Осылайша, экономиканың сапалық тұрғыдан өсуіне зор серпін береміз.

– *Сіз Қазақстан үшін көлік және логистика саласының маңызы артып келе жатқанын жекі айтасыз. Бұл бағыттағы жұмысты негізгі басымдық ретінде белгілеп бердіңіз. Осы саланы дамыту үшін қандай шаралар қабылданды және алда қандай жоспарлар бар?*

– Еліміз үшін көлік-логистика саласының әлеуетін арттыру – стратегиялық маңызды бар міндет. Тенізге тікелей шығатын жолы болмаса да, Қазақстан Еуразия құрлығының кіндік тұсында, яғни негізгі транзиттік күре жолдар тоғысқан жерде орналасқан. Бұл – үлкен артықшылық, біз оны ел игілігіне жарата білуге тиіспіз. Максат-мүддемізге сәйкес Қазақстанды Еуразияның көлік айлағы (хабы) ретінде қалыптастыру – бұл салада атқарылатын жұмыстың басты бағыты.

Осы орайда, жақында іске қосылған «Достық-Мойынты» жаңа теміржол магистралінің мән-маңызын атап өткім келеді. Бұл жоба осы жол арқылы Қытай мен Еуропа арасында тасымалданатын жүк көлемін бес есе арттыруға мүмкіндік береді. «Мойынты-Қызылжар», «Бақты-Аягөз», «Дарбаза-Мақтаарал» теміржол желілерін жаңадан іске қосу жоспарымызда тұр. Жалпы, 2030 жылға дейін 5 мың шақырым теміржолды салып, жаңғырту және 11 мың шақырым теміржолды жөндеу көзделіп отыр.

Елорда мен батыс аймақтардың арасындағы қашықтықты 500-ден астам шақырымға қысқартатын «Орталық – Батыс» күре жолы құрылысының стратегиялық маңызы өте зор.

Біз ел шекарасынан тыс жерді де қамтитын кең ауқымды көлік жүйесін құра алдық. Қазақстан мұхит жолдарынан тысқары тұрса да, Сары теңіз бен Кара теңіздің арасында жүк терминалдарының желісін қалыптастырды. Еліміздің аумағы арқылы өтетін 12 халықаралық көлік дәлізі, атап айтқанда, 5 теміржол, 7 автокөлік дәлізі бар. Қытай мен Еуропа арасында құрлықпен жеткізілетін жүктің шамамен 85 пайызы осы жолдармен тасымалданады.

Әрине, мұның бәрі – табысқа опонай жете қоямыз деген сөз емес. Бұл саладағы бәсеке күшейіп келеді. Себебі көлік және логистика мәселесі геосаясаттың ажырамас бөлігіне айналды. Осы тақырып жоғары деңгейдегі келіссөздердің күн тәртібіне біржола енді. Сондықтан Қазақстан үшін де оның айрықша маңызы бар.

Еліміз Қытайдың «Бір белдеу – бір жол» атты мегажобасын, «Солтүстік – Оңтүстік» дәлізін және Транскаспийді көлік бағытын, яғни, «Орта дәлізді» дамытуға белсене атсалысып келеді. «Ресей-Қазақстан-Түрікменстан-Иран» бағытымен теңіз аймақтарына шығып, жүк тасымалдаудың болашағы зор деп

санаймыз. «Орта дәліздің» жұмысына Қытайдың қосылуын құптаймыз.

Жалпы, бұл саланың әлеуеті өте жоғары. Мұнда тек инфрақұрылым туралы сөз болып отырған жоқ. Экономиканың барлық дерлік секторы осы іргелі салаға келіп тоғысалы. Сондықтан Үкіметтің алдына заманауи инженерлік және сервистік инфрақұрылымы бар көлік-логистика тораптарын салу, теңіз порттарын, әуежайлар мен теміржол вокзалдарын жаңғыртып жөндеу, сондай-ақ тиімді цифрлық экосүйе қалыптастыру міндеті қойылды.

– *Мемлекет кейінгі жылдары ауыл шаруашылығын дамытуға баса мән беріп отыр. Бұл шаруамен үкіметтердің бәрі айналысты. Бірақ, осы асамаңызды саладағы түйткілдер ақыры шешімін тапқан жоқ. Әр министр өз бағдарламасын жүзеге асырмақ болды. Соның салдарынан қыруар ақша құмға сіңіп жоқ болды. Енді біз еліміздің бұл саладағы әлеуетін ойғағдай пайдалана аламыз ба?*

– Мемлекеттердің көбі ауыл шаруашылығына бюджеттен қыруар қаржы бөледі. Солардың қатарында Қазақстан да бар. Шаруаларға 2024 жылы 580 миллиард теңге, былтыр 1 триллион теңге жеңілдетілген несие берілді. Бұл – өте қомақты қаржы. Соңғы он жылда шаруаларға көрсетілген қолдаудың көлемі 10 есе артты, бірақ оның тиімділігі күмән тудырады. 2015-2024 жылдары ауыл шаруашылығындағы жалпы өнім көлемі 2,5 еседен астам өсті. Бұл көрсеткішті одан да көбейтуге болар еді.

Ессесіне, егін шаруашылығындағы нәтижелер өте жақсы болды. Астық пен ұн экспорты рекордтық деңгейге жетті, өнім жеткізілетін елдердің географиясы кеңейе түсті. Бұл – егіннің шығымдылығы мен ауыл шаруашылығы өндірісінің тиімділігін арттыруға арналған шаралардың нақты нәтижесі.

Енді басқа бағыттардағы жұмысты күшейту қажет. Ең алдымен, мал шаруашылығын дамыту керек. 2035 жылға қарай әлемде мал етін тұтыну көлемі 233 миллион тоннаға дейін өседі. Соған сәйкес, оның импорты 27 миллион тоннаға дейін артады. Қазақстанның, сыртқа, әсіресе, Азия елдеріне ет шығаратын ірі экспорттаушыға айналатын мүмкіндігі бар. Сондықтан былтыр қарашада өткен Ауыл шаруашылығы еңбеккерлерінің екінші форумы дәл осы мал шаруашылығы саласына арналды.

Билік ауыл шаруашылығын сапалық тұрғыдан дамыту үшін көп жұмыс істеп жатыр. Бірақ қомақты инвестиция құю қалаған нәтижеге жеткізе бермейді. Оның тиімді жұмсалыуына баса назар аудару керек. Мен бұл туралы жуырда Тараза барған сапарымда айттым.

Іргелес елдердің бірде-біреуінде ауыл шаруашылығына мемлекет тарапынан мұндай ауқымды көмек көрсетілмейді. Ол жақтағы шаруалар Қазақстандағы әріптестеріне жақсы жағдай жасалғанына таңғалып, оларды «ағарлық олигархтар» деп атай бастады. Дегенмен, еліміздегі шағын шаруашылықтар жеткілікті көлемде субсидия ала алмай отыр. Үкіметке осы мәселеге айрықша назар аудару туралы тапсырма берілді.

Әлбетте, субсидиялар керек. Әсіресе, қазіргі кезеңде өте қажет. Бірақ, мұның кері әсері де бар. Себебі, маңыздық пигыл туғызып, ауыл шаруашылығына қауіп төндіруі мүмкін. Сондықтан қазір Үкімет кооперативтерге, яғни шаруалар бірлестігін құруға қайта оралу мәселесін қарастырып жатыр. Кооперативтер еңбек өнімділігін және ауыл шаруашылығы өндірісінің тиімділігін арттыра алады. Сондай-ақ дайын өнімді сататын нарықтарға жақын болуға, тұтынушылармен ұзақ мерзімге арналған қарым-қатынас орнатуға жол ашады.

Дамыған елдердегі кооперация жақсы қырынан көрініді. Тіпті ірі корпорация деңгейіне жеткен біріктіктер бар. Қазақстанның барлық ауылында табысты кооперация құруға негіз болатын алғышарттар жеткілікті. Шаруалар жазда малын бағып, сүт, ет, тері, жүн жинап, оны өңдеу үшін күш біріктіре алады. Солай етуге тиіс те. Күнкөрістен өсіп-өркендеуге бастайтын жол – осы. Кооперацияны бірлік пен жасампаздық идеологиясы деп те қарастырмаң дұрыс.

Бірақ, кооперация өзінен өзі пайда бола салмайды. Ел ішінде егжей-тегжейлі түсіндіру және ұйымдастыру жұмыстарын қолға алу қажет. Алайда бірлестік құру ісін науқанға айналдырып, жұртқа қысым көрсетуге, оларды мәжбүрлеуге жол берілмейді.

– Жиі талқыланатын тақырыптың бірі – туризм. Былтыр әлемдік деңгейдегі кейбір ақпарат құралдары Қазақстанды саяхат жасауға ең лайық елдердің қатарына қосты. Дегенмен, еліміздегі курорттар мен танымал туристік орындардың жаппай қонақ күтуге дайындығына күмән жоқ емес.

– Мұндай күмәнің туындауы заңды. Мен Үкіметке ескерту жасағаннан кейін туризмді дамыту жұмыстары жандана түсті. Алайда алдымызда ұзақ та күрделі жол тұр. Бұл – экономика, мәдениет, қауіпсіздік және бизнес – барлығы бір жерге тоғысатын күрделі сала. Мұнда өз жұмысына жан-тәнімен берілген кәсіби мамандар, ең бастысы, нағыз отаншыл азаматтар жұмыс істеуі

ЖАҢА КЕЗЕҢІНЕ ҚАДАМ БАСТЫ

керек. Туризм саласында жалқаулық пен немқұрайлылыққа, ашкөздік пен дөрекілікке жол жоқ.

Былтыр Қазақстанға миллиондаған шетел азаматы келді. Ішкі туризм қарқынды дами бастады. Мұның бәрі – өте жақсы үрдіс.

Әлем елдері туристерді тарту үшін жеке инвесторларға қолайлы жағдай жасап отыр. Біздің елде көрікті жерлер өте көп. Қазір экотуризмге деген сұраныс жоғары. Осы тұрғыдан алғанда, Қазақстанға тең келетін ел жоқ секілді көрінеді. Алайда белгілі бір себептерге байланысты, соның ішінде жауапты тұлғалардың біліксіздігі мен немқұрайлығының кесірінен туризмнің болашағы зор осы бір саласы әлі күнге дейін кенже қалып отыр. Өзірге таныстыру, яғни презентация жұмыстарынан әрі аса алмай жатырмыз.

Туризмнің дамуына тұмса табиғатты қорғау деген желеумен кез келген жобаға қарсы науқан ұйымдастыратын кейбір «эко-белсенділер» зиян келтіріп отыр. Көпшілігінің табиғатта шаруасы да жоқ. Олар өзінің танымалдығын арттыру үшін қоғамды дүрліктіруді, қазіргі тілмен айтқанда, «хайп» жасауды ғана көздейді. Туризм бизнесінде әбден әккі болған, бәсекелестердің шыққанын қаламайтын кәсіпкерлер кейде олардың қолтығына су бүркіп отырады.

Тау шаңғысы туризміне қатысты жағдай да осыған ұқсас. «Шымбұлақ» Алматы қаласының орталығынан небәрі жарты сағаттық жердегі ерекше табиғаттың ортасында тұр. Әлемде оған тең келетін демалыс орны кемдекем. Алайда көптен бері ештенне жасалмаған курорттың сыны да, сыры да кетіп, тозып барады. Табиғаттың тамаша тартуы саналатын осы көрікті мекенді дамыту үшін тың тәсілдер қажет. Қазір еліміздегі тәжірибелі девелоперлік компания іске кірісті. Бірақ Үкімет пен әкімдіктің қолдауына қарамастан, жұмыс барысы дайындық және таныстыру шараларынан аса қойған жоқ. Ал көрші елдерде тау шаңғысы инфрақұрылымы қарқынды салынып жатыр.

Алматы тау кластерінің әлеуеті өте зор. Бұл салада ауқатты адамдарға да, орташа табысы бар азаматтарға да бірдей қызмет көрсетілуге тиіс. Сондықтан ондағы туристік инфрақұрылымды әртараптандыру мәселесіне назар аудару қажет.

Туризм саласындағы қалдр тапшылығы – өте өзекті мәселе. Сондықтан Түркістанда Халықаралық туризм және меймандостық университеті ашылды. 2024 жылғы оқу ордасының алғашқы түлектері дипломдарын алып, еңбек нарығына қосылды. Алайда бұл – жеткіліксіз. Қалдр мәселесін шешу үшін қосымша шаралар қабылданады.

Дегенмен, салымыз суға кетіп, еңсемізді түсіріп отыруға да болмайды. Әлемдік деңгейдегі таблоидтар саяхатшыларға Қазақстанда демалуды ұсынып жатса, екі есе қарқынмен жұмыс істейміз керек. «CNN Travel» 2025 жылы Алматыны Орталық Азиядағы «сәні мен салтанаты жарасқан жаңа астан» деп атады. Алматы әкіміне шаһарды күндіз-түні қонағы үзілмейтін Нью-Йорк, Мәскеу, Париж сияқты «ешқашан көз ілмейтін қалаға» айналдыру тапсырылды. Қалада инфрақұрылымды жақсарту, абаттандыру, жарықтандыру бағытында әлі де көп жұмыс істелуі керек.

– **Жасанды интеллектінің дамуы туралы сұрағым келеді. Сіз халыққа Жолдауыңызда Қазақстанды үш жылдың ішінде цифрлық елге айналдыру қажет деген нақты міндет жүзетіңіз. Ал жаңа жылға арналған құттықтау сөзінде 2026 жылды Цифрландыру және жасанды интеллект жылы деп жарияладыңыз. Көздеген қасатқа жету үшін не істеледі? Бастамаңыздың шын мәнінде табысты боларына сенсіз бе?**

– Қазақстан цифрлық державаға айналуы керек. Бұл – қазіргі жаңа технология дәуірінде өркеніетті ел болып қалудың бірден-бір жолы. Халқымыздың ой-санасы мұндай инновацияларға дайын екеніне сенімдімін. Оның үстіне, Қазақстанда азаматтарымыздың өмір салтын едәуір өзгерткен табысты финтех компаниялар жанымыс істеп жатыр.

Технология саласындағы нағыз әлемдік алпауыттар – АҚШ пен Қытай арасындағы бәсеке қыза түсті. Америка басшысы АҚШ-тың үстемдігін нығайту үшін арнайы бұғарлама жүзеге асырыла бастағанын мәлімдеді. Қытайдың да шегінетін ойы жоқ, олар мұны ұлттың абырой-беделіне қатысты мәселе деп санайды. Қазірдің өзінде Қытайда жасанды интеллект мәселесімен айналысатын бес мыңға жуық компания жұмыс істеп жатыр. Басқа дамыған мемлекеттер де қамсыз отырған жоқ.

Қазақстан да экономика мен қоғамдық өмірге жасанды интеллектіні енгізуге басымдық беріп жатыр. Еліміздің бұл жұмысқа қатысты бастапқы мүмкіндіктері жаман емес. Мемлекет көрсететін қызметтерді, қаржы технологияларын, экономиканың біркатар секторын цифрландыру ісінде нақты жетістіктеріміз бар. IT-стартаптарды қолдайтын толыққанды экожүйе тиімді жұмыс істеп тұр. Екі мың компанияның

басын қосқан Astana Hub инновациялық кластері де бар. 2025 жылы IT-қызметтердің жалпы экспорты бір миллиард долларға жуықтады. Цифрлық активтерге арналған Cср-toCity пилоттық аймағы құрылып жатыр. Жедел дамитын Alatau city қаласының құрылысы басталды. Мемлекеттік деректерді жинау және талдау жұмысының қарқыны күшейіп келеді. Кәсіби мамандар мұндай деректерді алдағы дәуірдің жаңа аттыны деп санайды.

Былтыр мамыр айында Жасанды интеллекттің дамыту жөніндегі кеңес жұмысын бастады. Оған шетелдің және еліміздің беделді сарапшылары шақырылды. Қарашада «Жасанды интеллект туралы» заңға қол қойылды, жаңа заң жақында күшіне енеді. Жасанды интеллект және цифрлық даму министрлігі құрылды. Alem.Cloud және AI-Farabium деп аталатын екі суперкомпьютер іске қосылды, Астана әкімдігі Біріккен Араб Әмірліктерінің танымал компаниясымен бірлесіп, дербес платформа құрды.

Кәсіби кадрларды даярлау үшін мектептер мен университеттерде тиісті білім беру бағдарламалары жүзеге асырылып жатыр. Мәселен, 650 мыңнан астам студент AI-Sana бағдарламасы аясында білім алды. Көп ұзамай Жасандыинтеллектмамандандырылған зерттеу университеті ашылады.

Жасанды интеллект пайда болғаннан бері болашақтың кемесіне мініп үлгеретін елдер мен ескі заманда қалып қоятын елдердің арасы алшақтай бастады. Сондықтан, мен цифрлық технологиялар мен жасанды интеллекттің Қазақстанның даму жолындағы басым бағыт деп жарияладым. Биыл өте көп шаруа атқарылады. Осы айрықша маңызды жұмыстың табысты боларына сенемін.

– **Сіздің стратегиялық жоспарларыңыздағы ядролық энергетиканың орны қандай?**

– Сенімді энергия көзі болмаса, Қазақстан экономиканың жаңа технологиялық үлгісіне көше алмайтынын түсінуіміз керек. Суперкомпьютерлерге, дата-орталықтар мен автоматтандырылған өндіріс кешендеріне өте көп энергия қажет. Бұл – жаңа жаһандық технологиялық құрылыстың басты талабы.

Қуат көздерін салу үшін білікті мамандар керек. Капитал қоры шамамен 4,5 триллион доллар болатын әлемдегі ең ірі компания – NVIDIA-ның басшысы жақында «көк жағалылар», яғни техникалық мамандық иелері мультимиллионерлер қатарына қосылды деп болажам жасады.

Бірнеше атом станциясын салу – біріншіден, тарихи олқылықтың орнын толтыру деген сөз. Себебі, уран өндірісі бойынша әлемде көш бастап тұрған елдің бірде-бір атом электр станциясын салмауы мүлдем ақылға қонбайды. Екіншіден, бұл қадам Қазақстанның абырой-беделін нығайта түседі. Біз атом станцияларын салу арқылы техникалық интеллигенцияның жаңа буынын қалыптастырамыз. Тиісінше, мемлекеттік саясаттың түпкі мәнін өзгертеміз. Осыны қаперден шығармаған жөн.

Тағы бір өте маңызды тақырып – жер қойнауында сирек кездесетін металдар. Болашақта ондай материалдарға деген сұраныс арта береді, алдағы бес жылдың өзінде бұл сұраныс екі есе өседі. Осы ретте, Қазақстан үшін тағы бір мүмкіндік ашылады. Еліміз жер қойнауында сирек кездесетін минералдар қоры бойынша әлемдік көшбасшылар қатарына қосылуы әбден мүмкін. Қазақстан стратегиялық маңызы бар осы саладағы өз рөлін күшейту үшін АҚШ, Қытай, Ресей, Оңтүстік Корея, Жапония елдерімен және Еуропа Одағының біркатар мемлекетімен ынтымақтастығын дамыта бастады.

– **Тағы бір тақырыпқа ойыссақ. Жұртты бұрыннан толғандырып**

жүрген мәселелер бар. Мысалы, кейбір ірі бизнес өкілдерінің өмірі сәнсалтанатқа толы. Олар қалталы азаматтардың да, қарапайым адамдардың да қамын ойлап өмір сүруді қашан үйренеді?

– Бизнес – кез келген елдегі экономиканың негізгі тірегі. Біз ұзақ жолды жүріп өттік. Осы жолда жұрт жекеменшік институтына ешкім қол сұқпауға тиіс екенін түсіне бастады.

Мен мемлекеттік билік жүйесінде жоғары лауазымды қызметтерді атқара жүріп, сөзбен де, іспен де ұлттық буржуазияның заңды мүддесін қорғауға тырыстым. Себебі, экономиканы өркендету және мемлекеттің қоғамдық негіздерін нығайту ісінде кәсіпкерлер елеулі рөл атқаратынын жақсы түсінемін.

Тарихи себептер мен ұлт болмысындағы ерекшеліктерге байланысты ірі бизнесмендеріміз қарапайымдылық, ұстамдылық сияқты қасиеттерге мән беру қоймайтыны рас.

Мен Швейцарияда жұмыс істеп жүргенде аса ірі әрі белгілі кәсіпкерлермен кездесулер өткіздім. Сол кезде олардың өз қаражаттын өте үнемдеп жұмсайтынын және елден дараланып көзге түскісі келмейтінін көріп, танғалдым. Миллиардтаған қаржысы бар адамдар қонақүйдің қарапайым бір бөлмесінде тұруға намыстанбайды. Жеке ұшақпен ұшпақ түгілі, бірінші санаттағы орындарға да отырмайды. Бірақ, бұл – олардың бойында ғасырлар бойы қалыптасқан дағды.

Ал біздің кәсіпкерлеріміз үшін қалыпты көрінетін өмір салты кейде қоғамның наразылығын тудырып жатады. Мұндай жағдай көптеген елде бар. Сол үшін де қайырымдылық қызметі жұмыс істейді. Бұл – қоғам мен бизнес арасындағы өзара келісім іспеттес.

– **Сіз Республика күні қарсаңында өткен азаматтарды мемлекеттік наградалармен марапаттау рәсімінен кейін кәсіпкерлермен жеке кездесіп, оларға наразылығыңызды анық айтыңыз деп естідік. Құпия болмаса, әңгіме не туралы болды?**

– Жаңа ғана сөз болған қайырымдылық туралы, отаншылдықты жасампаз іспен көрсету жөнінде сөйлестік. Бізге халық алдындағы жауапкершілігін жақсы білетін әрі соны терең түсінетін ұлттық буржуазия керек.

Себебі, халық болмаса, олар ешқашан табысқа жете алмас еді. Мен қоғамның игілігіне қызмет ету билік жүктеген міндет емес, мәртебелі парыз екенін тағы да олардың есіне салдым. Осы орайда, шетелде табысқа жетсе де, туған жерін ұмытпай, халқына көмектесіп жүрген ірі кәсіпкерлерді жақсы үлгі ретінде атап өттім. Ондай азаматтар ауқымды жобаларды жүзеге асырып жүр. Қалаларда инфрақұрылым салып, жөндеп, мұражайлардың, емханалар мен мектептердің құрылысын қаржыландырып жатыр.

Қазақстанда көп нәрсе өзгерді. Қоғамдық сана жаңғыра түсті, мемлекеттік басқару жүйесі жанарды, саяси қайраткерлер ауысты. Ірі кәсіпкерлер ғана жүрісінен жанылмай, бәз-баяғы қалпында келе жатыр. Бірақ, бұл, бір жағынан, біліктің бизнеске көзқарасы дұрыс екенін көрсетеді.

Кәсіпкерлердің бәрі бірдей мемлекеттің қолдауын дұрыс түсіне бермейді, әрдайым солай болуға тиіс деп қабылдайды. Олар ауқымды жобаларды бастап алып, қит етсе Үкіметтен көмек сұрайды. Мен оларға «бизнеспен айналысып жатқан сіздер ме, әлде Үкімет пе?» деп сұрақ қойдым. Кітұрқы саяси ойындармен әуестеніп кеткен кейбір кәсіпкерлерді сынауға тура келді. Бизнесмендер ел экономикасын өркендету үшін жұмыс істеуі керек. Тіпті кәсіптің жілігін шағып, майын ішкен Илон Масктің өзі саясатқа белсенді араласпау туралы шешім қабылдады.

Отандық бизнес өкілдері тари-

хымызда бұрын-сонды болмаған алапат тасқын кезінде елдік істен шет қалған жоқ, апат салдарын жоюға қаржылай көмек көрсетті. Бұл – қуанарлық жағдай.

Мен қайырымдылықпен айналысып жүрген азаматтарды қолдау үшін арнайы «Мейірім» орденін енгіздім. Елге жанашырлық көрсетіп, әлеуметтік жауапкершілік танытқан кәсіпкерлер биылдан бастап осы жоғары наградаға ие болады. Осылайша, олардың қоғам алдындағы абырой-беделі мен мәртебесі айқындалады.

– **Тағы бір өзекті тақырып. Қаңтар оқиғасына қатысқан бірқатар азаматқа байланысты сот процесі туралы ақпарат БАҚ беттерінде былтыр ара-тұра жарияланып тұрды. Тергеу амалдары әлі жүріп жатыр ма?**

– Бұл тақырыпқа қатысты негізгі мән-жайдың бәрі әлдеқашан белгілі болды. Сол оқиғалар бойынша тергеу жүргізу кезінде құқық қорғау органдары азаматтық қоғам өкілдерімен тығыз байланыста жұмыс істеді. Бірқатар қоғамдық комиссия құрылып, оған белгілі заңгерлер жетекшілік етті. Мұндай қадам жұмыстың бейтарап ұстаныммен жүргізілуіне, сол арқылы барлық оқиғаның ақ-қарасын анықтауға мүмкіндік берді. Осы орайда, азаматтық жауапкершілік танытып, кәсіби біліктілігін көрсеткені үшін оларға ризашылығымыз білдіргім келеді.

2022 жылдың наурыз айында Парламентте арнайы қоғамдық тыңдау өтіп, бұл оқиғаға және еліміздің конституциялық құрылымын бұзбақ болған қылмыскерлердің әрекетіне егжей-тегжейлі баға берілді.

Иә, кейбір сот процестері, сондай-ақ, қаңтарда ұрланған көптеген қаруды іздегізету жұмыстары әлі жалғасып жатыр. Сол күндері қылмыскерлер үш мыңнан астам қару-жарақты иемденіп кеткен еді. Бірақ күштік құрылымдардың арқасында қару-жарақ жасырылған қоймалардың көбі табылды.

Қаңтар оқиғасын талқылайтындар көбінесе сол кездегі дағдарыстың түпкі мәнін түсінуге еш пайдасы жоқ дүниелерді қазалап кетеді. Сол үшін оларды кінәлауға да болмас. Дегенмен, ақиқат жолында ешқашан қызбалыққа салынбау керек. Алматыдағы аласапыран туралы жиі айтылып жатады, мұны түсінуге де болады. Бірақ зұлымның сиқырлы таяқшасымен жасалғандай адам сенгісіз жағдайлар болғанын да естен шығармау керек. Нақтырақ айтқанда, бүлікті ұйымдастырушылардың әмірімен бірмезетте он екі қалада жаппай тәртіпсіздік белең алды. Оныңарты қаскөйлердің көптеген облыс әкімдіктері мен құқық қорғау органдарының ғимараттарын басып алуына әкеп соқтырды.

«Төңкеріс» жасауға әбден маңықтанған мамандардың жетекшілігімен тәртіпсіздікті ұйымдастырушылар Үкіметтің жанар-жағармай бағасын өсіру туралы шешімін желеу етіп, адамдарды жаппай шеруге шығуға итермеледі. Сосын азаматтардың, мемлекеттік қызметшілердің, бір танғаларлығы, күштік құрылым қызметкерлерінің едәуір бөлігінің арасында дүрбелең туғызды. Олар қару-жарақ пен құпия құжаттарды қараусыз қалдырып, жұмыс орындарын тастап, кете бастады. Ұлттық қауіпсіздік комитетінің және Ішкі істер министрлігінің кейбір басшылары сын сағатта Отан алдындағы адалдығын сақтап қала алмады, кәсіби деңгейі де төмен екенін көрсетті.

Осындай жағдай, әсіресе, бүлікшілердің басты нысанасы болған Алматыда анық байқалды. Әскери қызметшілер мен қала тұрғындары қатты қорлыққа ұшырады. Әкімшілік ғимараттар, сауда орталықтары, дүкендер мен банкетер қирап, өртке оранып, тоналып жатты. Мұндай жүгенсіздікке қарсы төтенше шаралар қабылдау қажет болды. Қазір, арада

біраз уақыт өткен соң, пиғылы арам әрі сана-сезімі таяз кейбір адамдар мемлекетіміздің елді құрдымға жібере жаздаған сұмдық бәрекесіздіктен аман қалғаны жайлы әңгімені әдейі айналып өтіп, қасақана ойына келгенді айтып жүр.

– **Қаңтар оқиғасынан кейін сіз олигополияға қарсы күресті қолға алып, заңсыз иемденген активтерді мемлекетке қайтару жөнінде бастама көтердіңіз. Сол үшін Бас прокуратураның жанынан арнайы комитет құрылды. Бірақ былтырғы Жолдауыңызда бұл құрылымның атауын «Инвесторлардың құқығын қорғау жөніндегі комитет» деп өзгерту туралы тапсырма бердіңіз. Жұрт бұл шешімді жетпе түсініп-кірмей отыр. Мұндай қадам заңсыз активтерді елге қайтару тақырыбы осымен жасабыды дегенді білдіре ме?**

– Өрине, жоқ. Бас прокуратураның мәліметтеріне тоқталып өтейін. Заңсыз активтерді елге қайтару жөніндегі комитет үлкен жұмыс атқарып, олигополия өкілдерінен 1,3 триллион теңгеден астам қаржы өндіріп алды. Соның 1 триллион теңгеден астамы мемлекет қазынасына түсті. Арнайы мемлекеттік қордағы қаражат есебінен елімізде жалпы құны 482 миллиард теңге болатын 434 әлеуметтік және коммуналдық нысан салынып жатыр. Оның қатарында 227 сумен қамтамасыз ету, 183 денсаулық сақтау, 11 білім беру, 5 спорт, 8 инфрақұрылым нысанының құрылысы бар. Сондай-ақ Павлодар, Арқалық, Балқаш қалаларындағы әуежайлар жаңғыртылып жатыр.

Жұмыс жалғаса береді. Активтерді сараптап, оның заңдылығын анықтау құзырлы органдардың күнделікті қызметінің бір бағытына айналды. Ең бастысы, барлық жұмыс ашық әрі әділ болуға тиіс. Енді бұл шаруаны бір орталықтан үйлестіріп жүргізудің қажеті жоқ. Жұмыс бір қалыпқа түсті. Сондықтан, алға қадам басып, инвесторлардың құқығын қорғауға баса мән беретін кез келді.

Активтері күмән тудырып, күдікке ілінген адамдардың көбі қаржысын елге инвестиция ретінде салуға ниет білдірді. Олармен жаппы сомасы бес триллион теңгеден асатын келісімдер жасалды. Бұл қаражаттың есебінен инвестициялық және әлеуметтік жобаларды жүзеге асыруды жоспарлап отырмыз. Оның ішінде туристік, көлік-логистикалық орталықтар, тау-кен, металлургия, энергетика секторларына қатысты жобалар бар. Әлбетте, білім беру, денсаулық сақтау, мәдениет, спорт салаларына, сондай-ақ, мұқтаж жандарды оңалту және әлеуметтік ортаға бейімдеу бағдарламаларын қаржыландыруға айрықша назар аударылады.

Бас прокуратура мен Үкіметтің алдында барлық жоспарларды және уағдаластықтарды орындау міндеті тұр. Бұл – аса маңызды жұмыс.

Заңсыз активтерді елге қайтару арқылы әлеуметтік әділдікті қалпына келтіру – конъюнктура не болмаса жұртқа жағу үшін жасалған саяси науқан емес, бұл – мемлекеттің мызғымас ұстанымы. Өңгіме индульгенция немесе ымыраласып, астыртын келісім жасау туралы болып отырған жоқ, олай болуы мүлдем мүмкін емес.

Қазақстан әлем қауымдастығына халықаралық құқықты қатаң сақтайтын ел екенін көрсетіп келеді. Бірақ кейбір «кәсіпкерлер» қоғамдық пікірді өз мүддесіне қарай бұрмалауға тырысады, шетелде жатып алып, өздерін саяси режимнің құрбаны етіп көрсетеді, «инвестор» ретіндегі құқығы тапталып жатқанын айтады. Біз зам аясында адал диалог жүргізуге дайынбыз. Өйткені, ұстанымдарымыздың дұрыс екеніне сенімдіміз. Қазақстан алдағы уақытта да заңдары инвесторларға қолайлы мемлекет ретіндегі мәртебесін нығайта береді.

– **Кейбір оқырмандар әлеуметтік желіде сыбайлас жемқорлықпен күрес мемлекеттік саясаттың басты бағыты болуын қалды деген сындай пікір айтып жүр. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің дербес мәртебесі жоюыла-нын осының бір дәлелі ретінде келтіреді. Бұл реформаның мәні неде?**

– Мұндай пікірлерден түсінбеуім бар. Оның бәрін дұрыс қабылдаушылық немесе кейбір «арам ойлы» адамдардың бос әңгімесі деп санаймын. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі дербес мемлекеттік орган ретінде өзіне жүктелген міндетті табысты орындады. Оған кінә арта алмаймыз. Ұлттық қауіпсіздік комитеті де жемқорлықпен күреседі. Екі мекеменің бір міндетті қабаттаса атқаруы мемлекеттік маңызы бар жұмысқа кесірін тигізге бастады.

Сыбайлас жемқорлықпен барлық деңгейде күресу мемлекеттік саясаттың басым бағыты болып қала береді. Бұған қатысты ешқандай күмән тұмауға тиіс.

Қабылданған шешім қатардағы жемқорларды ғана емес, қылмыстық әрекеттің идеологтары мен ұйымдастырушыларын да жауапқа тартуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, қылмыстың алдын алу үшін түсіндіру және ағарту жұмыстарына әдеттегідей айрықша назар аударылады. Қазір бұл – мемлекеттің қызмет істері агенттігінің құзырындағы міндет. Жалпы, жемқорлықтан аулақ болу қажеттігін

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ:

ҚАЗАҚСТАН ЖАҢҒЫРУДЫҢ

балалардың құлағына жастайынан құя берген жөн. Бұл жерде мектептер, қоғамдық ұйымдар, белсенді азаматтар, әсіресе, ата-аналар шешуші рөл атқаруға тиіс. Сол кезде елімізде жең ұшынан жалғасқан жемқорлыққа мүлдем төзбеу мәдениеті қалыптасады.

Ұлттық қауіпсіздік комитеті санмен әуестенбей, сапаға мән беріп, жемқорлыққа қарсы нақты жұмыс жүргізеді. Сонда мемлекеттік қызметшілер құқық қорғау қызметкерлеріне жалтақмай, батыл шешім қабылдайтын болады.

– *Сіз Жолдауыңызда әлеуметтік жеңілдіктер тым көбейіп, масылдық пен алақтыққа жол берілгенін қатан сына алдыңыз. Жұрт иммиграцияға қатысты көзқарасыңызды да білсіз келеді...*

– Қазақстан – әлеуметтік мемлекет. Денсаулық сақтау, әлеуметтік қамсыздандыру, ғылым және мәдениет саласына қатысты барлық міндеттеме толық орындалады. «Сырт көз – сыншы» деген сөз бар. Шетелдіктер, әсіресе, көрші мемлекеттердің тұрғындары біздің елдегі әлеуметтік қызметтің соншалықты дамығанына қызғыға да, қызғана да қарайды. Соның ішінде кепілдік берілген тегін медициналық көмек және азаматтарға арналған көптеген жеңілдік бар. Тіпті Қазақстанды «коммунизм орнаған» ел деп атай бастады.

Мысал ретінде, жекеменшік мектептердің иелері де ауқымды мемлекеттік субсидия алатын орта білім жүйесін айтуға болады. Барлық аймаққа жекеменшік мектептердің, балабақшалардың, оқу орталықтары мен үйірмелердің жұмысын қамтамасыз ету үшін «жан басына сәйкес қаржыландыру» қағидаты бойынша қомақты қаражат бөлу міндеті жүктелген. Бұған қоса, ауқатты кәсіпкерлердің меншігіндегі және ата-аналары балалардың оқу ақысына көп ақша төлеп отырған элиталық мектептерге де бюджеттен қаржы бөлінеді.

Бұл саланы мемлекеттен қаржыландыру жүйесінің өзін реформалау керек. Министрліктің бұрынғы басшылары енгізген бүгінгі бұрмаланған тәртіп бей-берекеттікке әкеп соқтырады, себебі, қазірдің өзінде қаражат жетпей жатыр.

Жекеменшік медицина саласында да осыған ұқсас ахуал қалыптасқан. Бұрын жекешелендірілген медицина мекемелері көбінесе күрделі құрал-жабдықтар сатып алмайды, тексеруден өту үшін науқастарды мемлекеттік емханаларға жібереді. Бірақ, ең бастысы, оларға шын мәнінде науқастардың санына қарай емес, «тіркелген» адамдардың санына қарай бюджеттен ақша бөлінеді және бұл «жан басына сәйкес қаржыландыру» деп аталады. Науқастардың санында мүлде нақтылық жоқ, тіркеу жұмыстары қалай болса солай жүргізіледі. Барлығы ашық болуға тиіс, осы саладағы үрдістің бәрін цифрландыру жөн.

Жалпы, бұл – күрделі мәселе, Үкімет бұған назар аударуға тиіс. Мен лауазымды тұлғалардың мұндай жағдайға жол беріп қана қоймай, мемлекет мүддесіне қайшы келетін нәрселерді «өз қолымен» жасағанына таңғаламын.

Бір сөзбен айтқанда, тиісті мекемелердің жөнсіз іс-әрекеттерінің кесірінен білім беру және денсаулық сақтау салаларындағы жеке кәсіпкерлік ұғымы бұрмаланып кеткен. Ахуалды түзеу қажет. Бюджеттен қаржы бөлінбесе, әлеуметтік нысандардың қиын жағдайға тап болуы мүмкін екенін түсінемін. Бірақ жеке бизнесті түгелдей дерлік мемлекеттің мойнына артып қоюға болмайды.

Сонымен бірге, медицина туризмі тұрғысынан алғанда Астана мен басқа да қалаларымыздың танымалдығы арта

түскені көңіл қуантады. Дәрігерге қаралып, сапалы ем-дом алу үшін көрші елдерден бөлек, тіпті, АҚШ-тың және Еуропаның кейбір мемлекеттерінің азаматтары Қазақстанға келіп жатыр.

Мемлекет мұғалімдерге және медицина саласының қызметкерлеріне өте жақсы қолдау көрсетті. Олардың жалақысы бірнеше есе өсіп, қоғамдағы мәртебесі де арта түсті. Бұл дер кезінде қабылданған орынды шешім болды.

Бірақ алаяқтыққа жол берілмейді. Кеңес заманындағы түрлі аймақтық қақтығыстарға қатысқан «ардагерлер» әлі күнге дейін әлеуметтік жеңілдіктерді пайдаланып келеді. Мен халыққа Жолдауымда Кеңес Одағының күйрегеніне отыз жылдан астам уақыт өтсе де, «ардагерлер» күн өткен сайын көбейіп, неге екені белгісіз, жасарып бара жатқанын айттым.

Тағы бір мысал. Статистикаға қарасақ, Қазақстанда 740 мыңнан астам мүгедек адам бар екен. Еліміздің ешқандай қарулы қақтығысқа қатыспайтынын ескерсек, 20 миллион халқы бар мемлекет үшін мұның көптеу екеніне келісетін шығарсыз. Кезінде жауапты мекеме қызметкерлері мемлекеттен көмек алу үшін туыстарын, мәселен, гипертония диагнозы қойылған жақындарын мүгедектер қатарына қосып жаза салғаны анықталып отыр. Мұндай заңсыз әрекеттер аз емес.

Сондықтан, Үкімет пен құқық қорғау органдарына осы салада тәртіп орнатуды тапсырдым.

Қандастар мәселесіне келсек. Әрине, мен сырттағы ағайынның тарихи Отанына оралғанын құптаймын. Бірақ, олардың қоғамымызға дұрыс кірігуіне қатысты мәселелерді шешу қажет. Былтыр Қазақстанға 16 мыңнан астам қандас көшіп келген. Соның ішінде еңбекке жарамды азаматтардың он бес пайызының ғана жоғары білімі бар. Сол себепті көбі Қазақстандағы әлеуметтік-экономикалық ортаға бейімделу барысында қиындықтарға тап болады. Олар негізінен Алматы облысының халық көп тұратын аудандары мен ауылдарына және Маңғыстау облысының Жаңаөзен қаласына қоныстанған. Орталық және жергілікті билік, сондай-ақ, құқық қорғау органдары бұл жағдайға назар аударуға мәжбүр болып отыр.

Мен былтырғы сұхбатымда Қазақстанда барлық азаматтың құқығы бірдей екенін, ешкімге ешқандай артықшылық немесе басымдық берілмейтінін айттым. Біз өркениетті, әділетті мемлекет құрып жатырмыз. «Заң үстемдігін» қамтамасыз ету, білімнің сапасын арттыру, мәдениетті болу, аянбай еңбек ету, тәртіпке бас ию және мемлекеттік рәміздерге құрметпен қарау арқылы ғана осы қамсатқа жетеміз. Еліміздің болашағы дарынды, бастамашыл әрі отаншыл жастардың қолында.

Мен мұны үнемі айттып жүремін. Себебі, Мемлекет басшысы ретінде өскелең ұрпақтың жасампаз қуатына сенемін.

– *Елдің қорғаныс қабілеті айрықша маңызды екенін біріміз білеміз. Бірақ сарбаздардың өліміне қатысты оқиғалар әскери қызметтің беделін, Қарулы Күштеріміздің абыройын түсіріп жатыр. Сіз армиядағы ахуалды қалай базалар едіңіз?*

– Мен әскери борышын өтеуге шақырылған сарбаздардың жарақат алуы мен қаза болуына қатысты оқиғаларды өркениетті елге жат, теріс үрдіс деп санаймын. Бейбіт заманда мұндай жағдаяттар болмауға тиіс. Бұл туралы барлықкүштікқұрылымбасшыларымен жуырда өткен кенесте де айттым. Қорғаныс саласына жауапты мекеменің басшылығын тәрбие жұмысын дұрыс қадағаламай отырғаны үшін сыңға алдым. Армия жастарға қолдау көрсетіп, оларды еліміздің нағыз азаматы ретінде тәрбиелеп шығаруы керек.

Командирлер әскери қызметшілерге үлгі-өнеге болуға тиіс. Әскерде әлім-жеттікке, бұзақылыққа, рушылдыққа, жершілдікке орын жоқ, ондай жайттарға жол берілмейді. Мұның бәрін өзін жеке қадағалап отырамын.

Мен ахуалды түзеу үшін шұғыл шаралар қабылдау жөнінде бұйрық бердім. Дегенмен, қайғылы оқиғалар әскери бөлімшелердің бәрінде болып жатпанын атап өткен жөн.

Тексеру жұмыстары, жалпы, әскердегі тәртіп қатаң сақталатынын көрсетті. Танымалдыққа ұмтылған кейбір блогерлер әскердегі шынайы ахуалға мүлдем жанаспайтын сөз таратып жүр. Олар армияны сарбаздар күн сайын дерлік қылмыскерлердің құрбанына айналып, қаза табатын жер ретінде көрсеткісі келеді.

Шын мәнінде, сарбаз болу – өзінді дамыту үшін тың мүмкіндіктерге ие болу деген сөз. Әскери борышын өтеп қайтқан жастар жоғары оқу орындары мен колледждерде тегін оқи алады. Олар әскерде жүргенде сұранысқа ие мамандықтарды меңгереді. Келісімшартпен жұмыс істейтін әскери қызметшілер мен офицерлер әлеуметтік жағынан барынша қорғалған.

Армияда темірдей тәртіп болуға тиіс. Сарбаздар ант бергенде айтатын «Әскери қызметтің ауыртпалықтары мен қиыншылықтарын табандылықпен көтеремін» деген сөзден әскери өмірдің қатаңдығын айқын аңғаруға болады.

Әскери қызметтің абырой-беделін көтеру және еліміздің қорғаныс қабілетін арттыру – мемлекеттің басты басымдығының бірі. Қарулы Күштерімізді технологиялық тұрғыдан жаңғырту жұмысы қарқынды жүргізіле бастады. Былтыр Ұлы Жеңістің 80 жылдығына орай өткізілген әскери шеруді шетелдік саясаткерлер мен әскери қайраткерлер жоғары бағалады, бұл іс-шара армиямыздың заманауи қару-жараппен және техникамен, соның ішінде Қазақстанда жасалған өнімдермен толық жабдықталғанын, сондай-ақ, әскери қызметшілеріміздің дайындығы өте жақсы екенін айқын көрсетті. Әскери бөлімшелеріміз ел ішіндегі және халықаралық деңгейдегі жаттығуларда тамаша нәтижеге жетіп жүр. Қазақстанда колледждерден бастап университетке дейінгі білім және ғылым мекемелерін түгел қамтитын ұлттық әскери мектеп қалыптасты.

Жуырда Тараздағы мамандандырылған әскери мектепке бардым. Онда әлеуметтік жағынан осал топтағы отбасылардан шыққан балалар оқыды. Бұл – жақсы бастама. Мен осы мектепте аты аңызға айналған батырымыз Бауыржан Момышұлының есімін беру туралы шешім қабылдадым. Облыс орталығының бәрінде осындай мектеп ашу туралы тапсырма бердім. Бұл білім мекемелерінде бүкіл еліміз мақтан тұтатын сардарлар мен генералдар тәрбиеленіп шығатынына сенімдімін.

– *Тағы бір өткір тақырып – көлік апаты. Өкінішке қарай, жыл сайын жоел-көлік оқиғасының салдарынан мыңдаған адам қаза болады. Сіз Жолдауыңызда да бұл тақырыпқа тоқталып, мәселені ретке келтіруді талап еттіңіз. Оң өзгерістер бар ма?*

– Бұл – көптеген ел үшін өте өзекті мәселе. Басты себептің бірі – автокөліктің көбеюі. Еліміздегі автокөлік саны былтырдың өзінде 300 мыңға, ал, соңғы бес жылда 1,7 миллионға көбейді. Оның үстіне, шамамен 3 миллион транзиттік автокөлік еліміздің аумағы арқылы өтеді. Автокөлік көбейген сайын, жол үстінде апат болу ықтималдығы арта түседі.

Ішкі істер министрлігі құқық-бұзушылықты анықтау және оның жолын кесу жұмыстарын жандандыра түсті. Инфрақұрылым жетілдірілді, бақылау күшейді. Айыппұлды өсіру туралы шешім де, ең алдымен, жол

қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін қабылданды. Соның нәтижесінде ахуал жақсарып келеді, көлік апаттарынан болған адам өлімі 9,4 пайызға азайды. Алайда қоғам жол ережесін сақтауға немқұрайлы қараса, қолға алынған шаралардың ешқайсысы тиісті нәтиже бермейді. Түптеп келгенде, жүргізушілер қарапайым, бірақ өте маңызды талаптарды сақтамағандықтан, жантүршігерлік апаттар болып жатады. Бұл жағдай көлік жүргізушілерінің жол ережесін білмеуінің немесе оны біле тұра елемейінің кесірінен орын алады. Дәл осындай жауапсыз жүргізушілер адам өліміне әкеп соқтыратын апаттарға себепкер болады.

Кейбір дамыған елдерде көлік апаттарының алдын алу үшін жаңа тұжырымдама енгізіліп жатыр. Соған сәйкес әр адам полиция қызметкерлеріне ұсталып қалудан қорыққандықтан емес, өзінің және басқа адамдардың қауіпсіздігін ойлағандықтан жол ережесін сақтауға тиіс.

Бұған қоса, осы салаға жаңа технологияларды, соның ішінде жасанды интеллектті кеңінен енгізген жөн. Біз көліктер тоқтаусыз жүретін көшелер саламыз. Сондай-ақ қоғамдық көліктердің қауіпсіздігіне айрықша назар аударамыз. Себебі, автобустардың жол апатына ұшырауы азаюдың орнына көбейіп барады.

– *2025 жылдың екінші жартысы еліміздің сыртқы саясатындағы маңызды оқиғаларға толы болды. Сіз қысқа мерзім ішінде Бейжіңде, Вашингтонда, Мәскеуде, Анкарада, Абу-Дабиде, Ташкентте, Душанбеде, Бішкекте, Ашхабабта және Токиода болып қайтқан әлемдегі санаулы қайраткердің бірісіз. Өзіңізді ірі халықаралық қақтығыстарды шешу үшін ара аяайын болуға арнайы шақырады деген де болжамдар бар. Бұл туралы не айтар едіңіз?*

– Сыртқы саясатқа қатысты жоғары деңгейдегі іс-шаралардың көптігі Қазақстанның абырой-беделі өсіп, халықаралық құқық субъектісі ретіндегі рөлі арта түскенін көрсетеді. Шетелге жасаған сапарларымынан бөлек, Азия, Еуропа және Таяу Шығыс аймақтарындағы ықпалды мемлекеттердің басшылары Астанаға сапармен келді.

Өрбір келіссөзде экономикалық және инвестициялық ықпалдастыққа, әлемдік аренадағы қарым-қатынасқа қатысты маңызды мәселелер көтеріледі. Былтыр экономикамыздағы басымдық берілген салаларды дамыту үшін жалпы сомасы 70 миллиард доллардан асатын құжаттарға қол қойылды. Қазақстан Еуразия кіндігінде орналасқан ел ретінде, әсіресе, қазіргі алмағайым заманда түрлі үдерістер сырт қалмауы керек. Біздің халықаралық қатынастағы негізгі мәселелер туралы өз көзқарасымыз, нақты ұстанымымыз болуға тиіс. Сондықтан, мен БҰҰ Бас Ассамблеясының мерейтойлық сессиясында осы әмбебап жаһандық ұйымды реформалауға қатысты Қазақстанның ұстанымын егжей-тегжейлі айттып өттім.

Халықаралық дау-дамайларда ара ағайын болатын ешқандай ойым жоқ, сондай-ақ, бірқатар елдердің ұсынысы-пікіріне қарамастан, БҰҰ-дағы жұмысқа қайта оралатын ниетім де жоқ. Бірақ жабық кеңестер мен пікірталастарға қатысамын, оның үстіне бірқатар мемлекет басшылары менің пікірімді білгісі келеді. Мен үшін осы маңызды жұмысты бұқаралық ақпарат құралдарында жариялаудың еш қажеттігі жоқ, себебі популизмнен аулақпын. Бұл ұстанымым жабық кеңестерге қатысушылар үшін де маңызды болса керек.

– *Жаңа жыл қарсаңында Кремльде Тұңғыш президент Нұрсұлтан Назарбаев Ресей басшысымен тағы да кездесті. Кремльге қарасты*

ақпарат құралдары бұл жайында кеңінен мәлімет таратты. Кездесу туралы көптеген пікір айтылып, өсек-аяң өрбіді. Тіпті Қазақстанда 2029 жылы болатын билік транзиті туралы сөз қозғалыпты, Назарбаев Владимир Путиннің тікелей қолдауымен сол істе ең басты рөл атқарғысы келеді екен деген алып-қашпа әңгіме шықты. Сіз былтырғы сұхбатыңызда Тұңғыш президент партияның ірі қайраткері ретінде көп уақытын өткізген Мәскеуді сағынатын болар, сондықтан ол жаққа жеңі барады деп түсіндірген едіңіз. Дегенмен, көптеген азамат Сіздің осындай «саммиттерге» шынайы көзқарасыңызды білгісі келеді...

– Тұрақты түрде өткізіліп жүрген кездесулер бейресми сипатқа ие. Мұны Ресей президентінің өзі де атап өтеді. Таяуда өткен Санкт-Петербургтегі басқосуда Владимир Путин маған Нұрсұлтан Назарбаевты оның өтініп сұрауы бойынша қабылдайтынын айтқан еді.

Ресей президентінің ерекшелігі: ол достарымен және әріптестерімен жылы қарым-қатынас құра біледі. Жұмысы өте қарбалас болса да, сенбі күні Қазақстанның Тұңғыш президентімен асықпай әңгімелесуге уақытын бөледі. Ол Нұрсұлтан Назарбаевты Еуразиядағы ықпалдастық үдерісінің бастауында тұрған тәжірибелі саясаткер ретінде бағалайды. Ресей бұл үдерісте жетекші рөл атқарып отыр. Кремльдегі кездесу Владимир Путиннің адамгершілігі жоғары екенін көрсетеді.

Ондай әңгімелер барысында не айтылғаны маған қызық емес, бұл туралы ешқашан сұрақ қоймаймын.

Ал Нұрсұлтан Назарбаевтың жеке басына келер болсақ, мен оны қазіргі қазақ мемлекеттігінің негізін қалаған тұлға деп санайтынмын бірнеше рет айттым. Оның мемлекеттік институттарды және экономиканың нарықтық тетіктерін құру, жаңа астанамызды салу жолындағы еңбегін бәрі біледі. Өзіңізге мәлім, біз Қазақстанды Әділдік, Заң және Тәртіп орнаған ел еткіміз келеді. Сондықтан, ешкімді алааламай, әр азаматтың еңбегін әділ бағалау керек. Бұл еліміздің Тұңғыш президенті Нұрсұлтан Назарбаевқа да қатысты.

– *Ал билік транзиті туралы не айтасыз?*

– Бұл жөнінде сөз қозғауға әлі ерте, алдымызда табанды жұмысқа толы бірнеше жыл бар.

– *Кейбір сарапшылар парламенттік реформа бір жаңа мақсатпен – Парламент торағасы лауазымын мемлекеттік басқару жүйесіндегі ең басты лауазымға айналдыру үшін ғана өткізледі деп санайды. Сіз бұл лауазымды өзіңізге дайындап жатырсыз деген де сыбыс бар...*

– Бұл – бос әңгіме. Мұндай пікір менің саяси қағидаттарыма қайшы келеді. Мен Қазақстанның президенттік басқару үлгісіндегі мемлекет екенін бірнеше рет айттым. Осыдан 8 жыл бұрын, яғни Ақордаға келгенге дейін «Күшті Президент – Ықпалды Парламент – Есеп беретін Үкімет» тұжырымдамасын жарияладым. Жеке бастың қамын күйттеп, мемлекеттік жүйені тұтастай өзгерте салу барып тұрған жауапсыздық, тіпті, адамгершілікке қатпайтын әрекет болар еді.

Еліміз үшін аса маңызды реформаның бәрі жалпыхалықтық референдумға шығарылады. Бұл жерде ешқандай астыртын ойлар жоқ. Менің ұстанымым баршаға белгілі, саяси реформалар жалғаса береді. Ұзақ мерзімге арналған жоспардың бір бөлігі әдеттегідей жақын арада жарияланады.

– *Быыл саяси тұрғыдан алғанда қандай жыл болмақ?*

– Қазірдің өзінде нақты айта аламын: биыл ел тағдырына тікелей әсер ететін, Қазақстанның ұзақ жылдарға арналған бағыт-бағдары айқындалатын жыл болады. Мен конституциялық реформаға қатысты референдум өтетінін алдын ала айттым. Қазір сарапшылар тобымен бірге Ата заңымыздың редакциясына қатысты ұсыныстарды қарап жатырмын. Жоспарланған өзгерістер өте көп, бәрі тұтаста келгенде жаңа Конституция қабылдаумен парпар қадам жасаймыз деуге болады.

– *Сіздің күрделі мәселелерге әзілмен қарай алатыныңызды, ойыңыздың астарын өмірде болған тағылымды тарихи оқиғалар, я болмаса дипломатиялық тәжірибеніңден алынған мысалдар арқылы жеткізетінін Сіз «президенттік орта» жақсы біледі деседі. Олар өткен кезеңнің белгілі тұлғаларын да жеңі тілге тиек ететінін Сіз айтатын көрінеді. Жоғары деңгейдегі саясаткер ретінде бұл қабілетіңіз Сізге септігін тигізсе ме?*

– Әзіл айта білу және тарихи деректерді жетік білу үлкен саясатта да жоғары бағаланады. Мен кәсіби тарихшы емесмін. Сондықтан, көптің алдында өткен дәуірлерге қатысты тақырыптарға бара бермеймін. Бірақ, тарихқа қызығамын, кітаптар мен мақалалар оқимын. Десе де, тарихи деректерді қазіргі саясаттың мүддесіне пайдалануға болмайды деп санаймын.

Белгілі жазушы, драматург Эдвард Радзинский өткен ғасырдағы 80-ші жылдардың басында Сталин туралы іргелі зерттеу кітабын жазуға кіріскенін айтты. Қаламгердің елге «қайта құру қаһармандары» ретінде танылған достары «Сенің Сталиннің кімге қажет?

ЖАҢА КЕЗЕҢІНЕ ҚАДАМ БАСТЫ

Ашықтық пен демократия дәуірі бас-талғанын білмейсің бе? Сталинизм заманы келмеске кетті» деп кекетсе керек. Сонда жазушы «Мен кітапты жазып бітірген кезде жұрт Сталиннің суретін көтеріп алып, көшеде жүретін болады» деген екен. Ақыры солай болып шықты.

Тарихтан талай нәрсені үйренуге болады, күні кеше ғана қуғында жүрген жандар ертең-ақ ұлы тұлға атанады. Есесіне, Ленин сынды көсемдердің әжуаға айналуы оп-онай, халық оның қанатты сөздерін әлдеқашан ұмытқан. Ал, Троцкий өз естеліктерінде «партия-мыздың ең көрнекті ортақол адамы» деп атаған Сталинді қазір жұрт ма-дақтайды, тіпті, «Кадр бәрін шешеді», «Бала әкесі үшін жауап бермейді», «Өмір қандай керемет, өмір қандай көңілді», «Табыстан бас айналу», «Гитлерлер келеді-кетеді, ал неміс халқы қала береді» деген сөздері үшін пір тұтады. Осындай тарихи пара-докстар бізде де аз емес...

— **Ойыңызды тарқатып айтасыз ба?**

— Кез келген елдің, соның ішінде біздің де төл тарихымызда қайшылық-қа толы оқиғалар мен ақиқатынан аңызды басым тұлғалар жетіп артылады. Тарихи деректерді бұрмалау, халыққа жасаған еңбегі күмәнді, яғни нақты мәліметтермен немесе құжаттармен дәлелденбеген адамдарды шамадан тыс ұлықтап көрсету — мен үшін мүлде ақылыға қонбайтын нәрсе.

Соңғы жылдары Қазақстанда тарих-ты талқылау сәнге айналды. Түрлі подкасттар, фильмдер, мақалалар мен кітаптар шығып жатыр. Әрине, халық-тың төл шежіресін тануға деген қызығушылығын түсінуге болады. Жалпы, бұл — құптарлық дүние.

Алайда, өкінішке қарай, мемлекетке кесірі тиетінін жете түсінбей, көп-шіліктің көңілін табу үшін ойдан шығарылған деректер мен жалған ақпараттар тарататын, халқымыздың басынан өткен қиындықтарға өзге жұртты кінәлайтын тарихшысымақтар пайда болды. Жұрт олардың санды-рағына сеніп, өткен дәуірдің жалған батырларын ұлықтай бастады. Мұның соңы жақсылыққа апармайды. Бұл — ақиқат жолы емес, керісінше «жалған түсінік туғызатын теріс жол».

Біз болашаққа ұмтылған қоғам, біртұтас ұлт ретінде төл тарихымызды танып, оны қаз-қалпында қабылдай білуіміз керек. Бізге негізсіз аңыз-әңгімелердің ең қажеті жоқ, оның бәрі сана-сезімімізге кеселін тигізеді. Тарих жұртты дауластыратын, жаула-стыратын тақырып емес, керісінше, қоғамды ұйыстыратын құндылық

болуға тиіс. Ойдан шығарылмаған, яғни ақиқатқа құрылған шежіре бізді тарихтан тағылым алып, кемшілік-терімізді түзетуге, сол арқылы бола-шаққа сеніммен қадам басуға үйретеді. Сондықтан, біз Абайды және оның ой-толғамдарын кеңінен дәріптеп келеміз. Ол қоғамдағы кемшіліктерді бүкілсіз айтып, «Толық адам» болуға бастайтын дұрыс жолды нұсқап кетті. Ұлы ойшылдың ұрпаққа қалдырған баға жетпес мұрасы саналатын «Қара сөз-дері» әлі күнге дейін өзекті болып отыр.

Абай халқымыздың еңбеккор, білімпаз және адамгершілігі жоғары болғанын қалады. Мән-мағынасы жоқ сансыз пікірталастан басқа ұрпаққа ұлағат боларлық сөз қалдырмаған бір-қатар қоғам қайраткерлерінің мұра-сынан Абай ілімі әлдеқайда биік тұрғаны анық. Бірде-бір дәуірде, әсіресе, саяси аласапырандар кезеңінде көпміре сөздің еш пайдасы болмаған.

— **Сіздің «Қазақстан Республикасы ішкі саясатының негізгі қағидат-тарын, құндылықтарын мен бағыт-тарын бекіту туралы» Жарлыққа қол қойғаныңыз бытырғы айтулы қадамның бірі болды. Жұрт идеол-огияның ролі, отаншылдық туралы жәші айтады. Сіз отаншылдық десеңді қалай түсінесіз?**

— Меніңше, отаншылдық деген ұлы сезім жылтырақ сөзбен, жалған әрекетпен бағаланбауға тиіс. Нағыз отаншыл азамат жұрттың алдында кеудесін соғып көірмейді, етегі жасқа толып еңіремейді, онды-солды сұхбат беріп ділмәрсимейді. Үндемей жүріп, үлкен іс бітіреді. «Айдағаны бес ешкі, ысықыры жер жаратынның» бәрі патриот емес. Отаншыл болу — туған елінің, отбасынның игілігі үшін аян-бай еңбек ету деген сөз. Қоқысты жи-нау, тал егу, табиғатын аялау, үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсету де — отан-шылдықтың белгісі.

Мен аймақтарға ыссапармен бар-ғанда инженерлермен, жұмысшы-лармен, мұғалімдермен, дәрігерлермен, шаруалармен, әскери қызметшілермен, мәдениет қайраткерлерімен кездесемін. Олардың бәрі — сүйікті Отанымыздың нағыз патриоттары. Отан отбасыннан, аулаңнан, көшеннен басталады. Сон-дықтан, айналанды аялап, табиғатын таза ұстау керек.

Әлемде мультикультурализмді қол-дап, ұлтаралық және дінаралық тату-лықты жақтайтындар мен өзін нағыз патриот санайтын радикалды ұлтшыл төл өкілдері арасында қақтығыс болып жатыр. Меніңше, екі жақтың да ұста-нымы ұшқары. Себебі, Азияда бағзы заманнан бері заң мен тәртіпке бағынып, береке-бірлікте, тату-тәтті өмір сүрудің «үлгілі үйлесімі» бар.

Мен бұған дейін қоғамдық өмірдің «Бірлігіміз — әралуандықта» деп ата-латын маңызды қағидатын жария-ладым. Бұл азаматтарымыз бірін-бірі құрметтеп, сабыр сақтап, тәртіпті болуы қажет дегенді білдіреді. Тағы да қайталап айтайын: Қазақстан үшін «Заң мен Тәртіп», қолмен істегенді мойын-мен көтеру қағидаттары айрықша маңызды. Өйтпесе, жоспарларымызды орындап, мақсаттарымызға жету екіта-лай болмақ.

— **Биыл Қазақстан халқы қастерлі Тәуелсіздігіміздің 35 жылдық мерейлі белеске жеткенін атап өтеді. Бұл — тарих тұрғысынан алғанда қа-зақым сат болғанымен, жекелеген мемлекеттер мен адамдар үшін бір-шама ұзақ мерзім. Сіз Қазақстанның жүзін өткен жолын қалай бағалар едіңіз? Алдағы бағдарымыз қандай?**

— Мемлекет құру ісінің куәгері бол-ған және бұл іске атсалысқан азамат ретінде «осы жылдарда Тәуелсіз Қазақ-станның игілігі үшін өте көп жұмыс атқарылды» деп айта аламын. Иә, жетістіктермен қатар, қателіктер де болды. Онсыз мүмкін емес қой?! «Біл-мейтін жолдың ой-шұңқыры көп» деген сөз бар. Қалай болғанда да, еліміз бұралаңғы көп, бағдары бұлыңғыр, күрделі жолды жүріп өтті. Жер жүзінде Қазақстанға тілеуелестік білдіргендер аз болған жоқ, бірақ жымысқы ниет танытқандар да бар еді. Өткен ғасырдағы 90-шы жылдардың басында шетелдерде «қазақтардың қолынан ештеңе келмейді» деген пікір айтылып жатты. Өйткені, демографиялық ахуал мен кеңес дәуірінен қалған саяси және экономикалық жағдай табысты мем-лекет құруымызға қолбайлау бола-тындай көрінді.

Өмірдің өзі бұл болжамдарды жокқа шығарды. Қазақстан экономикасы қарқынды дамып жатқан, халықаралық беделі жоғары, табысты мемлекетке айналды. Бірақ, алдымызда тәжірибесі мол азаматтарға да, жастарға да ортақ орасан зор жұмыс бар.

— **Қазіргі жастар — өте талапшыл әрі талампаз. Әлеуметтік жәелден олардың «Қазақстан «прайм-дәуірге», яғни, керемет кезеңге қадам басты» дегенін көргенде таңғалдым. Осыған қатысты не айтар едіңіз?**

— Жастарымыздың күш-қуаты мол, үміті мен сенімі зор әрі азаматтық сана-сезімі өте жоғары. Олар — бар ықыла-сымен болашаққа ұмтылатын отаншыл азаматтар. Дәл осындай өрішіл ұста-нымның арқасында еліміз талай рет алдынан шығатын сын-қатерлерді ен-серіп, қиындықтарды женері сөзсіз.

Жастардың қуанышы орынсыз, тіпті, оғаш көрінуі мүмкін. Бірақ, олардың ой-пікірімен санасқан жөн.

Жастар Отанымызға тек жақсылық тілейді. Бұл біздің қоғамымыздың жасампаздық рухын білдіреді.

Өскелең ұрпақ бүгінгі ахуалға арман-қиялмен емес, нақты көз-қараспен қарауы қажет, виртуалды емес, шынайы әлемде өмір сүруі керек. Ауырдың үстімен, жеңілдің астымен жүрмей, ерінбей еңбек етіп, өзін те-мірдей тәртіпке тәрбиелей білгені жөн.

— **Қазақстанның дамуы туралы айтар болсақ, осы жылдан не кү-тетсіз? Алда қандай маңызды оқиғалар болады? Мақсат-мұраттарыңыз қандай?**

— Биыл көп жұмыс істеуіміз қажет екенін айтып өттім. Осы жылы ауқымды саяси өзгерістердің жана кезеңі басталады, экономикалық реформалар жалғасын табады.

Еліміз жаңғыру жолына біржола түсіп, қоғамымыздың болмысы мен бет-бейнесін түбегейлі өзгертуге тиіс. Азаматтарымыз жана дәуірге бейім-делуі қажет. Бұл — оңай шаруа емес. Бірақ, халқымыз, соның ішінде жас-тарымыз алмайтын асу жоқ. Бұған кәміл сенемін.

Мен осы жылды Цифрландыру және жасанды интеллект жылы деп жарияладым. Бұл еліміз үшін тарихи мүмкіндік екенін жаңа ғана айтып өттік. Түбегейлі цифрлық өзгерістер жасап, жасанды интеллектіні енгізу экономиканың және басқа да көптеген саланың дамуына тың серпін береді. Мемлекетті басқарудан бастап, білім беру және денсаулық сақтау саласына дейін — барлық бағытта өсіп-өркен-деуге жол ашады.

Тәуелсіздігіміздің 35 жылдығы — еліміз үшін айтулы дата әрі осыған дәйін жүріп өткен жолымызды ой еле-гінен өткізіп, болашаққа жоспар құ-ратын сәт. Тәуелсіздіктің мерейлі беле-сін ас та төк науқаншылдыққа айналдырмау керек, бұл Қазақстанның өсіп-өркендеуінің символы болуға тиіс.

Мен Президент ретінде «Таза Қазақстан» акциясын алдағы уақытта да ерекше назарымда ұстаймын. Бұл жұмыстың мән-маңызы өте зор. Себебі, «Таза Қазақстан» жұртты үнемшіл әрі акпейіл болуға, даңғазалықтан арылуға, үнемі ізденіп, алға ұмтылуға, ортақ жауапкершілікті ұмытпауға, елге жанашырлық танытып, қайырымдылық жасауға үндейді. Біздің бастамамызбен Біріккен Ұлттар Ұйымы 2026 жылды Халықаралық еріктілер жылы деп жариялады. Бұл қадам «Таза Қазақстан» идеясымен толық үндеседі.

Мен осы жалпыхалықтық қозға-лысты айрықша маңызды идеол-огиялық акция деп санаймын. Өйткені, тазалық дегеніміз — мағынасы терең, мазмұны сан қырлы ұғым. Тазалық

ұғымы жан дүниенің де, жер дүниенің де тоқырауын емес, гүлденуін, кіршіксіз таза болуын білдіреді. Түптеп келгенде, тазалық ұлт болмысының өзегіне айналуға тиіс.

— **Жұрт Сізді жеке тұлға ретінде де тани түскісі келеді. Сіз жеке өміріңізді көпшілікке жария етуді ұната бермейтін сияқтысыз. Өзіңізді жақсы білетін адамдар «ол жазба мәтіндерге өте мұқият қарайды және асқан табандылықпен жұмыс істейді» дейді. Жеке басыңызға қатысты осындай сұрақтар аз емес. Осының бәрін қорыта айтсақ, Сізді жан дүниесі мен мінез-құлқы қандай адам деуге болады?**

— Мен 1975 жылы КСРО сыртқы істер министрлігінің табалдырығын алғаш рет аттадым, мемлекеттік қыз-метке келгеніме былтыр 50 жыл болды. Алғашқы мамандығым бойынша мен — қытайтанушымын. Бұл кәсіп айрықша табандылықты қажет етеді. Шынымен де, мәтінмен жұмыс істеуге әбден дағдыланғанмын, нашар стильді, әсіресе, әріп қатесін суқаным сүймейді. Жолдауларымы, сөйлейтін сөздерімді, мақалаларымды, тіпті, әріптестеріме жолданатын хаттардың бәрін тікелей өзім қарайтынмыды аппараттағы-лардың барлығы біледі.

Саналы ғұмырым темірдей тәртіпті, зор жауапкершілікті, жүйелі жұмыс істеуді талап ететін мемлекеттік қызметте өтіп келеді. Мұның бәрі менің мінез-құлқым мен дүниетанымыма өз әсерін тигізді. Сондықтан, «Сіз кімсіз?» деген сипаттағы сауалыңызға қысқаша ғана «мен — мемлекетшіл адаммын» деп жауап берейін.

— **Жақында АҚШ президенті Дональд Трамп өзінің денсаулығы туралы мәліметтерді жасайлады. Осы тұрғыдан алғанда, Сіз көп ашыла бермейсіз. Дегенмен, денсаулығыңыз жайлы түрлі әңгіме айтылып жатады. Кейбіреулер Сіздің салмақ тастап, сергек көріне баста-ғаныңызды атап өтсе, енді біреулер оған кереғар пікір білдіріп жүр. Бұл туралы не дер едіңіз?**

— Денсаулығым жақсы, қан қы-сымым қалыпты. Күн сайын йогамен шұғылдануды әдетке айналдырдым, бірақ медитация жасамаймын. Бұрын-ғы кәсіпқой спортшымен аптасына екі рет үстел теннисін ойнаймын. Расымен, тоғыз келі салмақ тастап, өзімді әлдеқайда жайлы сезінетін болдым.

— **ТМД елдеріндегі әріптестеріңіздің ішінде тағы кім спортқа жақсы?**

— Таяуда Бішкекте өткен бейресми іс-шара кезінде Путин жас дзюдошыға қарсы әдемі әдіс жасап, аға буынның абыройын көтеріп тастады. Әлнөв те мықты, кәнігі спортшымен аптасына екі рет теннисін ойнаймын. Расымен, тоғыз келі салмақ тастап, өзімді әлдеқайда жайлы сезінетін болдым.

— **ТМД елдеріндегі әріптестеріңіздің ішінде тағы кім спортқа жақсы?**

— Таяуда Бішкекте өткен бейресми іс-шара кезінде Путин жас дзюдошыға қарсы әдемі әдіс жасап, аға буынның абыройын көтеріп тастады. Әлнөв те мықты, кәнігі спортшымен аптасына екі рет теннисін ойнаймын. Қазақстанның әлеуетін еселей түсу үшін әлі көп жұмыс істеуіміз керек. Біз бір ел болып, халықтың мүддесін қорғау жолындағы биік мақсатымыздың бәріне жетеміз. Мен бұған кәміл сенемін.

Газеттеріңіздің жұмысы табысты болсын! Редакция қызметкерлеріне менен дұғай сәлем айтыңыз.

— **Миндетті түрде сәлеміңізді жеткізесіз!**

Әңгімелескен
Бауыржан БАБАЖАНҰЛЫ.
«Туркiстан» газетi,
2026 жылғы 5 қаңтар

4-бет

/// ПІКІР-ПАЙЫМ

ТАРИФТІҢ ТӨМЕН БОЛҒАНЫ КІМГЕ ТИІМДІ?

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Turkistan» газетінің бас редакторы, белгілі ақын, публицист Бауыржан Бабажанұлына берген кең көлемді сұхбатын оқып шықтым.

Президент өткен жылды қорытындылап, эконо-микадағы өсімді жоғары бағалап, бірақ токмейісуге болмайтынын атап өтті. «Тегіс жолдың өзінде тосқауыл бар» деген шығыс даналығын мысалға келтіріп, тынымсыз еңбектенудің, алға ұмтылудың маңызын айтты. Түйіні тарқатылмаған түйткілдерге де тоқталды.

Сұхбатта көп мәселе қамтылған. Соның ішінде айталық бір ғана энергетикалық және коммуналдық секторда жасалған реформа, әбден тозығы жеткен инфрақұрылымды қалпына келтіру жеткіліксіз, жұмыс тәсілін өзгерту, нағыз нарықтық тетіктер қалыптастыру қажет екені жан-жақты түсіндірілген.

— **Электр қуатының арзандығы кімге тиімді болды? Табысы шамалы көп балалы отбасыларға емес, ірі кәсіпорындарға өте тиімді болды. Арзан жанар-жағармайдың қызығын кім көрді? Әдетте қоғамдық көлікпен жүретін студенттер мен зейнеткерлер емес, билікке жақын жүретін, қазір жұрт олигархтар немесе олигополия деп атайтын кәсіпкерлер көрді. Коммуналдық қызметтердің тарифін төмен ұстап тұру кімге ыңғайлы болды? Әр түбіртектегі соманы уақытылы төлеп отырған адал азаматтарға емес, «коммуналдық былық-шылықты»**

пайдаланып, қалтасын қалыңдатқан делдал-кәсіпкерлерге қолайлы болды. Посткенестік кеңістіктегі ең төмен бағалар мен тарифтер Қазақстанға тиесілі. Соның салдарынан, біз амалсыздан арзан жанармайды көрші мемлекеттерге астыртын тасымалдайтын, сол арқылы олардың экономикасына демеу көрсететін елге айналдық.

Сол себепті, тарифтің төмен болуы қарапайым тірлік кешіп жатқан адамдарға пайдалы деген жалған сенімнен арылатын уақыт жетті. Іс жүзінде бұл — ауқатты азаматтарға жасырын түрде берілетін субсидия, — деді Мемлекет басшысы.

Тарифтердің көтерілуі кім-кімге де оңай тимейді. Бірақ тұтынған қызметіңе сай ақысын төлеу — тиімді және әділ экономиканың алғышарты. Төлем жүйесіне енгізілген сараланған тәсілдің алғашқы нәтижелері де көзге көріне бастады. Қуат көзі мен суды барынша үнемдеп пайдаланатын тұрғындар тұтынудың әлеуметтік нормасына сәйкес ең төменгі тарифпен ақы төлейді.

Бұл — сұхбаттағы өзекті мәселенің бірі. Өзге де қоғамды алаңдатқан жайттар ашық әрі дәйекті түрде айтылған. Сондықтан Президент ұстанымына үн қосу маңызды деп білемін.

Серік ДҮЙСЕНБАЕВ,
облыстық ардагерлер кеңесінің төрағасы

БАҒЫТ ПЕН ЖАУАПКЕРШІЛІК

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Түркістан» газетіне берген сұхбаты елдің қоғамдық-саяси өміріндегі маңызды оқиғалардың бірі ретінде бағала-нуға лайық. Бұл сұхбат арқылы биліктің қазіргі ұстанымы, ел дамуының негізгі бағыттары және қоғам алдында тұрған түйткілді мәселелер ортаға салынды. Сұх-бат мазмұны оның тек ақпараттық емес, саяси-бағдарлық мәнін айқындай түседі.

Президент әлеуметтік әділдік, эконо-микалық тұрақтылық, реформалардың жалғастығы сияқты қоғам үшін өзекті тақырыптарға тоқталады. Әсіресе, мем-лекет басқарудағы сабақтастық пен жауапкершілік мәселесін алдыңғы қатарға қоюы — қазіргі кезеңдегі саяси ахуалдың ерекшелігін көрсетеді. Бұл тұста сұхбат ел ішінде жүріп жатқан өзгерістердің кез-дісоқ емес, жүйелі сипатта екенін аңғартады.

Сұхбаттың маңызды қыры — Прези-денттің халықпен диалогке мән беруі. Мемлекет басшысы билік пен қоғам арасындағы ашық байланыстың маңызын

бірнеше рет атап өтеді. Бұл — демо-кратиялық даму жолындағы оң қадам. Алайда диалогтің нәтижелілігі тек ниетпен емес, қоғамдық бақылау мен есептілік тетіктерінің нақты жұмыс істеуімен өлшенетіні де белгілі.

Ұлттық мүдде, тұрақтылық және мемлекеттілік мәселелері сұхбатта негізгі құндылықтар ретінде көрініс табады. Бұл — қазіргі геосаяси жағдайда түсінікті ұстаным.

Қорытындылай келе, Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Түркістан» газетіне берген сұхбаты — елдің саяси бағытын түсіндіретін маңызды материал. Ол қоғамға ой салып, биліктің жауапкершілігін еске салатын мазмұнға ие. Сұхбаттың шынайы салмағы уақыт өте келе нақты іспен айқындала түседі деп білеміз.

Бауыржан ЕЛЕУСІНОВ,
физика-математика
ғылымдарының кандидаты, профессор,
Қазақстан Журналистер
одағының мүшесі

///ҚАБЫЛДАУ

ҚОҒАММЕН БАЙЛАНЫСТЫҢ ТИІМДІ ТЕТІГІ

Кеше «Өнер орталығында» облыс әкімі Нұрлыбек Нәлібаев құқық қорғау органдарының бірінші басшылары, Парламент Сенатының депутаттары Наурызбай Байқадамов және Руслан Рүстемовпен бірге Қызылорда қаласының тұрғындарын жеке мәселелері бойынша қабылдады.

Мемлекет басшысы халыққа арнаған Жолдауында: «Билік пен қоғам арасында тұрақты диалог орнату арқылы ғана қазіргі геосаяси ахуалға бейімделген үйлесімді мемлекет қалыптастыруға болады» деп атап өткен болатын.

Кейінгі уақытта азаматтарды жеке қабылдау мемлекеттік органдар мен тұрғындар арасында тікелей және шынайы диалог орнатудың маңызды құралына айналды. Бұл — нақты мәселені шешуге бастайтын пәрменді әрі тиімді тетік, қоғаммен байланыс жасаудың жүйелі жолы. Осындай жеке қабылдауларда жұртшылық өзін толғандырған мәселелерді көтеріп, оның заң аясында шешілу жолдары туралы нақты ақпарат алады.

Осы жолы қабылдауға келгендердің басым бөлігі тұрғын үй, несие, денсаулық, әлеуметтік көмек, жер мәселелерін көтерді.

Мәселен, көпбалалы ана Асфендияров көшесіне газ желісін жүргізіп және жарықтандырып беруді сұрады. Аймақ басшысы қала әкіміне «ҚазТрансГаз Аймақ» мекемесінің басшылығымен бірге барып, жағдайды нақтылауды, табиғи газға қолы жетпеген тұрғындар мәселесін шешуді тапсырды. Жақын күндері Асфендияров көшесіне газ тартылып, оған қоса демеушілік есесінен жарықтандырылады.

Жарқынбаев көшесінің тұрғыны көше бойына жылдамдық бәсеңдеткіш орнату туралы өтініш білдірді. Бұл жерге белгі орнатпас бұрын жол қозғалысы қауіпсіздігі мен кептелістің алдын алу үшін жағдай жан-жақты пысықталады. Қалалық полиция басқармасымен бірлесіп, тиісті жұмыс жүргізіледі.

Сол жағалау тұрғыны ипотекамен алған пәтеріне жоғары қабатта адам тұрмағандықтан, су кеткенін айтты. Аймақ басшысы тұрғын үйді салған мердігер мекемеге мәселені шешу туралы тапсырма берді.

Еске салайық, облыс әкімі 2022 жылдан бері облыстық сот төрағасы, облыс прокуроры, ҰҚК Қызылорда облысы және Байқоңыр қаласы бойынша департаменті, облыс бойынша экономикалық тергеп-тексеру департаменті, облыстық полиция департаменті басшыларымен бірге жылына екі рет Қызылорда қаласы мен аудандарда тұрғындарды жеке қабылдау өткізіп келеді. Облыс әкімі мен құқық қорғау органдары басшыларының айына бір рет жұртшылықты қабылдаулары да жоспарланған. Оған қоса, облыс әкімінің орынбасарлары аталған құқық қорғау органдары басшыларының орынбасарларымен бірге тоқсанына бір рет халықпен кездеседі.

Жеке қабылдауларға тек алдын ала жазылушылар ғана емес, әлеуметтік желіден хабардар болған көпшілік те келеді. Қабылданатын адам санына немесе уақытқа шектеу жоқ, ең соңғы келушіге дейін күтіп, ой-пікірін айтуға мүмкіндік ұсынылады. Негізінен тұрғындардың мәселелерін сол жерде шешуге басымдық беріледі. Кейбір сұрақтардың жауабы түсіндіріледі, бірқатарының шешу жолдары көрсетіледі. Егер орындалуы белгілі бір уақытты талап ететін болса, жауапты тұлғаларға міндет жүктеледі. Ұсыныс-пікірін, өтінішін жеткізушілердің сауалдары назардан тыс қалмайды. Қабылдауда қозғалған мәселелердің барлығы облыс әкімінің ұдайы бақылауында болады.

Ашықтық қағидағына негізделген қабылдау барысында 130-дан астам азаматтың өтініші қаралды. Оның ішінде облыс әкіміне 60 тұрғын жеке сұрақтарын қойды.

БІРЛІКТІ БЕКЕМДЕГЕН «ДОСТЫҚ ҮЙІНІҢ» ЖАҢА ҒИМАРАТЫ

Мемлекет басшысы өңірлерде «Достық үйін» салудың маңызды екенін айтқан болатын. Бұл ғимарат Мемлекет басшысының тапсырмасымен Қазақстан халқы ассамблеясының 30 жылдығына орай салынды. Оған қолдау білдірген, қаражат бөлген «ҚазАтомӨнеркәсіп» және «Самұрық-Қазына» компанияларының басшыларына ризашылығымызды білдіреміз, — деді облыс әкімі.

Шараға арнайы қатысқан Қазақстан халқы Ассамблеясы төрағасының орынбасары, Президент Әкімшілігі Қазақстан халқы Ассамблеясы хатшылығының меңгерушісі Марат Әзілханов игі тілегін жеткізді.

— Қызылорда — қазір қарқынды дамып, жаңару мен жаңғырудың үрдістерін нақты істермен дәлелдеп келе жатқан өңір. Бұл тек экономикалық көрсеткіштер ғана емес, бірлігі жарасқан, ынтымағы тасыған елдің арқасында орын алып

жатыр деп білеміз. Небәрі жеті айдың ішінде осындай әсем ғимаратты тарту еткен демеуші компанияларға, облыс әкіміне рахмет. Мұндай заманауи, көпфункционалды «Достық үйі» өзге өңірлерде

жоқ. Бүгінде облыс басқа қалаларға үлгі болуда. Біз үшін үлкен мақтаныш, — деді ол.

Мұнан кейін Мәжіліс депутаты Мұрат Әбенев, «ҚазАтомӨнеркәсіп» ҰАҚ» АҚ басқарма төрағасы

Мейіржан Юсупов жылы лебізін білдірді.

Шарада бірлік пен келісімнің нығаюына үлес қосқан ассамблея мүшелері мен жаңа ғимаратты сапалы салған мердігер мекеме өкілдеріне облыстың Құрмет грамотасы мен облыс әкімінің алғыс хаты табысталды.

Өңірде 30-дың үстінде этнос өкілі, 11 этнобірлестік бар. Бұл ғимаратта облыстық, қалалық ардагерлер кеңесі, этномәдени бірлестіктер, үкіметтік емес ұйымдар жұмыс істейді. Жаңа нысанның бірінші қабатында концерт залы, этномәдени бірлестіктердің кабинеттері орналасқан. Екінші, үшінші қабатта 50 орындық мәжіліс залы, облыстық ардагерлер, «Азаматтық Альянс» бірлестігінің, үшінші қабатта қызметтік кабинеттер бар.

Жаңа «Достық үйі» татулық пен келісімді нығайтып, бірлікті бекемдеу бағытындағы жұмысын одан әрі арттыра бермек.

Айсәуле ҚАРАПАЕВА,
«Сыр бойы»

«ҚАЗАТОМӨНЕРКӘСІП» ҰАҚ» АҚ БАСҚАРМА ТӨРАҒАСЫМЕН КЕЗДЕСТІ

Кеше облыс әкімі Нұрлыбек Нәлібаев «ҚазАтомӨнеркәсіп» ҰАҚ» АҚ басқарма төрағасы Мейіржан Юсуповпен, Қазақстан халқы Ассамблеясы төрағасының орынбасары, Қазақстан Республикасы Президенті Әкімшілігі Қазақстан халқы Ассамблеясы хатшылығының меңгерушісі Марат Әзілхановпен кездесті. Онда ұлттық компанияның демеушілігімен өңірде жүзеге асқан және алдағы уақытқа жоспарланған маңызды әлеуметтік жобалар талқыланды.

— Өткен жыл еліміз, өңіріміз үшін тарихи-саяси маңызды оқиғаларға толы, табысты жыл болды. Қызылорданың Қазақ елі астанасы атанғанына 100 жыл толған мерекені жоғары деңгейде өткіздік, әлеуметтік нысандар іске қосылды.

«ҚазАтомӨнеркәсіп» ұлттық компаниясының қолдауымен маңызды жобаларды жүзеге асырудамыз. Желтоқсан айында Жанақорған ауданында заманауи күрес залы ел игілігіне табысталды.

Бүгін облыс орталығындағы 3 млрд 800 млн теңгеге салынған «Достық үйінің» жаңа ғимаратын өзіңізбен бірге аштық. Бұл — Сыр жұртшылығы үшін маңызды әрі тарихи сәт.

Аймағымыздың әлеуметтік-экономикалық дамуына қосқан зор үлестеріңіз үшін жерлестеріміздің атынан шынайы ризашылығымызды білдіреміз, — деді облыс әкімі.

Кездесуде Мейіржан Юсупов екіжақты әріптестік одан әрі нығая түсетінін айтып, алдағы жоспарларын бөлісті.

///ҚҰРМЕТ

ҚАЙРАТКЕРДІ ҚҰТТЫҚТАДЫ

Облыс әкімі Нұрлыбек Нәлібаев, облыс әкімінің орынбасары Мейрамбек Шермағанбет, ардагерлер кеңесінің төрағасы Серік Дүйсенбаев, қала әкімі Нұржан Ахатов Қызылорда облысының, қаласының және Қазалы ауданының құрметті азаматы Жарылқасын Шәріповті мерейлі 85 жасқа толуымен және Жаңа жыл мерекесімен құттықтады.

— Ел ағаларына құрмет көрсету — біздің парызымыз. Сіздердің өмірлік өнегелеріңіз бен тәжірибелеріңізді кейінгі буын үлгі тұтады. Ақыл-кестеріңіз бен ақ баталарыңыз арқылы елдің бірлігі мен берекелі тіршілігі үйлесім тауып келеді. Қатар келген қос мерекеніз құтты болсын! Сізге мықты денсаулық, отбасыңызға бақ-береке тілейміз! — деді облыс әкімі.

Аймақ басшысы мерейтой иесіне дәстүрге сай шапан жауып, сый-құрмет көрсетті.

Жарылқасын Шәріповты Ташкент ауыл шаруашылығын ирригациялау және механизациялау институтын бітірген, 1963 жылдан Сыр өңірінің өркендеуіне атсалысты. Еңбек жолын өзі туып-өскен Қазалы ауданының Бозкөл ауылында машина-трактор шеберханасының

меңгерушілігінен бастап, Энгельс совхозының, аудандық ауыл шаруашылығы басқармасының бас инженері, совхоз директоры, аудандық советтің атқару комитеті төрағасының орынбасары, облыстық агроөнеркәсіп техникасы бірлестігі басшысының орынбасары, басшысы сияқты қызмет сатыларынан өтті.

Кейін Қазалы ауданының, Қызылорда қаласының әкімі болды. Облыстық мәслихат депутаты болып сайланып, мәслихаттың тексеру комиссиясын басқарды. «Еңбек Қызыл ту», «Халықтар достығы», «Құрмет», II дәрежелі «Барыс» ордендерінің иегері.

Жарылқасын Шәріповты көрсетілген құрметке алғыс білдіріп, ақ батасын берді.

ПРЕЗИДЕНТ САЯБАҒЫ ЕРЕКШЕ ҮЛГІДЕ СӘУЛЕТТЕНІП КЕЛЕДІ

Кеше облыс әкімі Нұрлыбек Нәлібаев Қазақстан халқы Ассамблеясы төрағасының орынбасары, Қазақстан Республикасы Президенті Әкімшілігі Қазақстан халқы Ассамблеясы хатшылығының меңгерушісі Марат Әзілханов, Парламент Сенаты мен Мәжілісінің депутаттары Руслан Рүстемов, Наурызбай Байқадамов, Мұрат Әбенев, Мархабат Жайымбетов, Мұрат Ерғешбаев, Аян Зейнуллин, сондай-ақ «ҚазАтомӨнеркәсіп» ұлттық атом компаниясының басқарма төрағасы Мейіржан Юсупов және «Самұрық-Қазына Траст» корпоративтік қорының бас директоры Альфия Адиеваға Президент саябағын қайта жаңғырту жұмыстарының барысын таныстырды.

Саябақтың негізі 2007 жылы қаланған, аумағы 81,85 гектар, 2024 жылы қайта жаңғырту қажеттілігі туындап, жобаны Alem Qurylyys AQ серіктестігі қолға алды.

Қайта жаңғырту жобасына түзетулер енгізіліп, 300 орындық балалар лагері мен қысқы бақ сияқты әлеуметтік нысандар қосылды. Жоба бойынша бірнеше нысан мен қоғамдық кеңістіктер салу көзделген. Атап айтқанда, аллея, субұрқақ, амфитеатр, спорт, би, балалар ойын алаңдары, workout, демалыс аймақтары, фудкорт, теннис үстелдері, айналымы дөңгелек аттракцион, тамактану

орындары, велосипед және жүгіру жолдары, сахна, сарқырама каналдары мен олардың үстінен өтетін көпірлер, шахмат, баскетбол және футбол алаңдары қарастырылған.

Ботаникалық бақ аумағында абаттандыру және көгалдандыру жұмыстары жүргізілуде. Абаттандырылатын жалпы аумақ 2,41 гектар, бақ ішіне Оңтүстік Африка, Оңтүстік және Орталық Америка, Қытай, Жапония, Мадагаскарда өсетін жасыл желек отырғызылады.

Балалар лагерінің құрылысына 6,02 гектар жер бөлінген, бұл аумақта әкім-

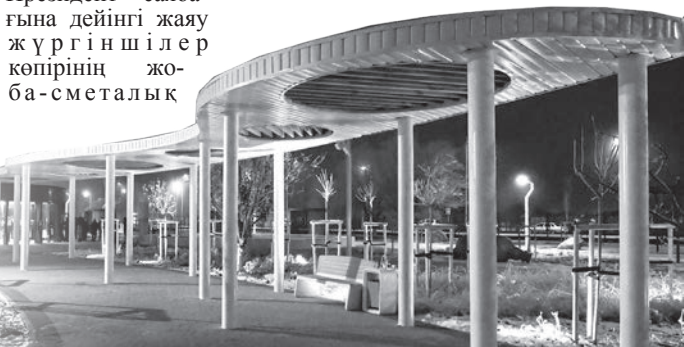

шілік ғимарат, іс-шараларға арналған ивент-аймақ, 4 тұрғын корпус, қонақүй үлгісіндегі шағын ғимарат, 5 дәстүрлі киіз үй, ашық бассейн, стадион, футбол алаңы, сахна, өзге де демалыс және техникалық нысандар салу жоспарланған.

«Астана» шағын ауданынан Президент саябағына дейінгі жаяу жүргіншілер көпірінің жобасы сметалық

құжаттары әзірленуде. Онда шолу алаңы, жаяу жүргіншілер жолы мен велосипед жолдары, жапырақ пішініндегі 7 демалыс аймағы қарастырылған. Бұдан бөлек, инвестор қаражаты есебінен «Rixos» бес жұлдызды қонақ үйі салынууда. Қонақ үйде 150 нөмір, мейрамхана, саябақ аймағы және автотұрақ болады. Сондай-ақ қасында тоғыз қабатты 15 тұрғын үй бой көтеріп келеді.

Облыс әкімінің баспасөз қызметі

ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСТЫҚ МӘСЛИХАТЫНЫҢ ШЕШІМІ
25 желтоқсан 2025 жыл №217 Қызылорда қаласы

«2025-2027 жылдарға арналған облыстық бюджет туралы» Қызылорда облыстық мәслихатының 2024 жылғы 9 желтоқсандағы № 130 шешіміне өзгерістер мен толықтыру енгізу туралы

Қызылорда облыстық мәслихаты ШЕШІМ ҚАБЫЛДЫ:

1. «2025-2027 жылдарға арналған облыстық бюджет туралы» Қызылорда облыстық мәслихатының 2024 жылғы 9 желтоқсандағы №130 шешіміне мынадай өзгерістер мен толықтыру енгізілсін:

1-тармақ жаңа редакцияда жазылсын:

«1. 2025-2027 жылдарға арналған облыстық бюджет тиісінше 1, 2 және 3-қосымшаларға сәйкес, оның ішінде 2025 жылға мынадай көлемдерде бекітілсін:

1) кірістер – 676 463 920,8 мың теңге, оның ішінде:

салықтық түсімдер – 60 765 746,1 мың теңге;

салықтық емес түсімдер – 21 219 562,0 мың теңге;

нәтигіз капиталды сатудан түсетін түсімдер – 544 409,4 мың теңге;

трансферттер түсімі – 593 934 203,3 мың теңге;

2) шығындар – 679 261 402,9 мың теңге;

3) таза бюджеттік кредиттеу – 31 856 368,5 мың теңге;

бюджеттік кредиттер – 49 617 950,0 мың теңге;

бюджеттік кредиттерді өтеу – 17 761 581,5 мың теңге;

4) қаржы активтерімен операциялар бойынша сальдо – 2 855 960,9 мың теңге;

қаржы активтерін сатып алу – 2 855 960,9 мың теңге;

мемлекеттің қаржы активтерін сатудан түсетін түсімдер – 0;

5) бюджет тапшылығы (профицит) – 37 509 811,5 мың теңге;

6) бюджет тапшылығын қаржыландыру (профицитін пайдалану) – 37 509 811,5 мың теңге;

қарыздар түсімі – 49 617 950,0 мың теңге;

қарыздарды өтеу – 14 753 890,5 мың теңге;

бюджет қаражатының пайдаланылатын қалдықтары – 2 645 752,0 мың теңге.»;

4-тармақ жаңа мазмұндағы 12) тармақшаман толықтырылсын:

«12) Қызылорда қаласы бюджетінің жылдық кіріс түсімдері болжамының орындалмауына байланысты жоғалтудың өтеу.»;

атаптан шешімнің 1-қосымшасы осы шешімнің қосымшасына сәйкес жаңа редакцияда жазылсын.

2. Осы шешім 2025 жылғы 1 қаңтардан бастап қолданысқа енгізіледі.

Қызылорда облыстық мәслихатының М. Тәуембетов

2025 жылғы «25» желтоқсандағы №217 шешіміне қосымша

Қызылорда облыстық мәслихатының

2024 жылғы «9» желтоқсандағы №130 шешіміне 1-қосымша

2025 жылға арналған облыстық бюджет

Санаты	Сыныбы	Ішкі сыныбы	Атауы	Сомасы, мың теңге
			1. Кірістер	676 463 920,8
			Салықтық түсімдер	60 765 746,1
	01		Табыс салығы	34 806 234,1
	02		Жеке табыс салығы	34 806 234,1
	03		Әлеуметтік салық	24 010 000,0
		01	Әлеуметтік салық	24 010 000,0
	05		Тауарларға, жұмыстарға және қызметтерге салынатын ішкі салықтар	1 949 512,0
		3	Табын және басқа да ресурстарды пайдаланғаны үшін түсетін түсімдер	1 756 573,0
		4	Кәсіпкерлік және кәсіби қызметті жүргізгені үшін алынатын алымдар	192 939,0
	2		Салықтық емес түсімдер	21 219 562,0
	01		Мемлекеттік меншіктен түсетін кірістер	1 583 446,0
		1	Мемлекеттік қаспоярындардың таза кірісі бөлігінің түсімдері	261 800,0
		5	Мемлекеттік меншікті мүлкіні жаңа берудің түсетін кірістер	100 000,0
		7	Мемлекеттік босқандар берген кредиттер бойынша сыйақылар	1 221 646,0
	03		Мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылатын мемлекеттік мекемелер ұйымдастыратын мемлекеттік сатып алу	9 435,0
			өткізуден түсетін ақша түсімдері	
		1	Мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылатын мемлекеттік мекемелер ұйымдастыратын мемлекеттік сатып алу	9 435,0
			өткізуден түсетін ақша түсімдері	
	04		Мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылатын, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің бюджетінен (шығыстар сметасынан) қатыпатын және қаржыландырылатын мемлекеттік мекемелер салатын айыппұлдар, өсімшұлар, санқиялар, өндiрiс алулар	4 510 978,5
		1	Мұнай секторы ұйымдарынан түсетін, бюджеттен тыс қорларға түсетін түсімдерді қоспағанда, мемлекеттік мекемелер қаржыландыратын, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің бюджетінен (шығыстар сметасынан) қатыпатын және қаржыландырылатын мемлекеттік мекемелер салатын айыппұлдар, өсімшұлар, санқиялар, өндiрiс алулар	4 510 978,5
		06	ұсталатын және қаржыландырылатын мемлекеттік мекемелер салатын айыппұлдар, өсімшұлар, санқиялар, өндiрiс алулар	
			Басқа да салықтық емес түсімдер	15 115 702,5
		1	Басқа да салықтық емес түсімдер	15 115 702,5
			Нәтигіз капиталды сатудан түсетін түсімдер	544 409,4
		01	Мемлекеттік мекемелерге бекітілген мемлекеттік мүлкіні сату	544 409,4
		1	Мемлекеттік мекемелерге бекітілген мемлекеттік мүлкіні сату	544 409,4
		4	Трансферттер түсімдері	593 934 203,3
		01	Төмен тұрған бюджеттерге берілетін нысаналы ағымдағы трансферттер	21 059 600,3
		2	Аудандық (облыстық маңызы бар қалалардың) бюджеттерден трансферттер	21 059 600,3
		02	Мемлекеттік басқарудың жоғары тұрған органдарынан түсетін трансферттер	572 874 603,0
		1	Республикалық бюджеттен түсетін трансферттер	572 874 603,0
Функционалдык топ				
Бюджеттік бағдарламалардың әкімшісі				
Бағдарлама				
			2. Шығындар	679 261 402,9
			Жалпы сипаттағы мемлекеттік қызметтер	16 582 919,5
	01		Облыс мәслихатының аппараты	182 629,0
		001	Облыс мәслихатының қызметін қамтамасыз ету жөніндегі қызметтер	182 629,0
	120		Облыс әкімінің аппараты	4 292 932,5
		001	Облыс әкімінің қызметін қамтамасыз ету жөніндегі қызметтер	3 710 660,4
		007	Ведомстволық бағынатынағы мемлекеттік мекемелер мен ұйымдардың құрылғы жұмыстары	121 248,3
	265		Өнімдерді сатуға қамтамасыз ету және өткізу	461 023,8
		001	Облыстың кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасы	364 608,0
			Жергілікті деңгейде кәсіпкерлік және өнеркәсіпті дамыту саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	364 608,0
	269		Облыстың дін істері басқармасы	440 294,4
		001	Жергілікті деңгейде дін істер саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	84 065,0
	005		Өңірде дін ахуалын зерделеу және талдау	186 416,8
	113		Төмен тұрған бюджеттерге берілетін нысаналы ағымдағы трансферттер	169 812,6
	282		Облыстың тексеру комиссиясы	369 331,0
		001	Облыстың тексеру комиссиясының қызметін қамтамасыз ету жөніндегі қызметтер	369 331,0
	288		Облыстың құрылыс, сәулет және қала құрылысы басқармасы	3 625 965,4
		061	Мемлекеттік органдардың объектілерін дамыту	3 625 965,4
	299		Облыстың экономика және қаржы басқармасы	6 685 808,6
		001	Экономикалық саясатты, мемлекеттік жоспарлау жүйесін қалыптастыру және дамыту, жергілікті бюджетті атқару және коммуналдық меншікті басқару саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	628 308,4
	021		Жекешлендіру, коммуналдық меншікті басқару, жекешлендіруден кейінгі қызмет және осыған байланысты дағдарды реттеу	2 924,2
		061	Бюджеттік инвестициялар және мемлекеттік-жекешелік әріптестік, оның ішінде концессия мәселелері жөніндегі құжаттаманы сарыптау және бағалау	3 100,0
	113		Төменгі тұрған бюджеттерге берілетін нысаналы ағымдағы трансферттер	6 051 476,0
		001	Облыстың мемлекеттік сатып алу басқармасы	305 571,0
			Жергілікті деңгейде мемлекеттік сатып алу басқару саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	294 741,0
	752		Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	10 830,0
			Облыстың қорғалмалы даму басқармасы	315 779,6
	075		Облыс Қазақстан халқы Ассамблеясының қызметін қамтамасыз ету	315 779,6
	02		Қорғаныс	2 321 448,4
		773	Облыстың жұмылдыру дайындығы, аумақтық және азаматтық қорғаныс басқармасы	1 499 563,4
			Жергілікті деңгейде жұмылдыру дайындығы, аумақтық және азаматтық қорғаныс саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	92 280,0
	003		Жалпыға бірдей әскери міндетті атқару шеңберіндегі іс-шаралар	55 963,0
	004		Аумақтық қорғанысты дайындау және облыстық ауқымдағы аумақтық қорғаныс	149 413,0
	005		Облыстық ауқымдағы жұмылдыру дайындығы және жұмылдыру	375 964,0
	006		Облыстық ауқымдағы төтенше жағдайлардың алдын алу және жою	668 540,0
	032		Ведомстволық бағынатынағы мемлекеттік мекемелер мен ұйымдардың күрделі шығыстары	157 403,4
287			Облыстық бюджеттен қаржыландырылатын табиғи және техникалық сипаттағы төтенше жағдайлар, азаматтық қорғаныс саласындағы уәкілетті органдардың аумақтық қорғаныс	686 940,0
	002		Аумақтық органның және ведомстволық бағынатын мемлекеттік мекемелерінің күрделі шығыстары	290 766,0
	004		Облыс ауқымдағы төтенше жағдайлардың алдын алу және оларды жою	396 174,0
288			Облыстың құрылыс, сәулет және қала құрылысы басқармасы	134 945,0
010			Жұмылдыру дайындығы және төтенше жағдайлар объектілерін дамыту	134 945,0
03			Облыстық тәртіп, қауіпсіздік, құқықтық, сот, қылмыстық-атқару қызметі	19 400 673,0
252			Облыстық бюджеттен қаржыландырылатын атқарушы ішкі істер органы	19 397 673,0
	001		Облыс аумағында қоғамдық тәртіпті және қауіпсіздікті сақтауға қамтамасыз ету саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	12 723 857,0
	006		Мемлекеттік органның күрделі шығыстары	6 673 816,0
288			Облыстың құрылыс, сәулет және қала құрылысы басқармасы	3 000,0
053			Қоғамдық тәртіп және қауіпсіздік объектілерін салу	3 000,0
04			Білім беру	324 390 512,0
	253		Облыстың денсаулық сақтау басқармасы	1 477 000,8
	003		Қалалардың биіктілігін арттыру және оларды қайта даярлау	142 608,0
043			Техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарында мамандар даярлау	1 176 672,0
	057		Жоғары, жоғары оқу орнының кейінгі білім бар мамандар даярлау және білім алушыларға әлеуметтік қолдау көрсету	157 720,8
261			Облыстың білім басқармасы	288 038 094,2
	001		Жергілікті деңгейде білім беру саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	891 314,2
003			Арнаулы білім беретін оқу бағдарламалары бойынша жалпы білім беру	2 220 414,0
004			Мемлекеттік білім беру ұйымдарында білім беру жүйесін ақпараттандыру	276 988,5
005			Мемлекеттік білім беру ұйымдары үшін оқулықтар, оқу-әдістемелік кешендерін сатып алу және жеткізу	1 960 399,9
006			Мамандандырылған білім беру ұйымдарында дарынды балаларға жалпы білім беру	3 588 047,1
007			Облыстық, аудандық (қалалық) ауқымдардағы мектеп олимпиадаларын, мектептен тыс іс-шараларды және конкурстар өткізу	174 537,1
011			Балалар мен жасөспірімдердің психикалық денсаулығын жетертеу және халыққа психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялық көмек көрсету	829 247,3

	012	Дамуында проблемалары бар балалар мен жасөспірімдердің оңалту және әлеуметтік бейімдеу	865 754,5
	019	Облыстық мемлекеттік білім беру мекемелеріне жұмыстағы жоғары көрсеткіштері үшін гранттар беру	34 000,0
025		Орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарында мамандар даярлау	19 170 464,6
029		Білім беру жүйесін әдістемелік және қаржылық сүйемдеу	1 159 127,2
055		Балалар мен жасөспірімдерге қосымша білім беру	5 188 187,7
067		Ведомстволық бағынатынағы мемлекеттік мекемелер мен ұйымдардың күрделі шығыстары	4 819 563,5
082		Мемлекеттік жеке жұмыс, негізгі және жалпы орта білім беру ұйымдарында жалпы білім беру	142 993 296,4
083		Ауылдық жерлерде оқушыларды жақын жердегі мектепке дейін тегін алып баруды және одан алып қайтуды ұйымдастыру	322 018,2
085		Байқомыр қаласындағы қазақ тілінде білім беру ұйымдарының қызметін қамтамасыз ету	4 207 663,7
086		Жетім баланы (жетім балаларды) және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған баланы (балаларды) асырап алған Қазақстан азаматтарына берілетін бір жылғы ақшалай қаражат төлеуі	885,0
087		Жетім баланы (жетім балаларды) және ата-аналарының қамқорлығынсыз қалған баланы (балаларды) күтіп-ұстауға қорғанышқа (қамқоршыға) берілетін әлі сайынғы ақшалай қаражат төлемдері	280 229,0
200		Мектепке дейінгі тәрбие мен оқу ұйымдарының қызметін қамтамасыз ету және оларда медициналық қызмет көрсетуді ұйымдастыру	10 594 338,7
202		Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында мемлекеттік білім беру тапсырысын іске асыру	36 309 870,6
203		Мемлекеттік орта білім беру ұйымдарында жан басына шаққандағы қаржыландыруды іске асыру	42 224 332,0
204		Мемлекеттік орта білім беру ұйымдарында жан басына шаққандағы қаржыландыруды іске асыру	9 927 415,0
768		Облыстың денешыннықтыру, спорт және туризм басқармасы	10 742 594,5
006		Балалар мен жасөспірімдерге спорт бойынша қосымша білім беру	9 876 706,4
007		Мамандандырылған білім беру ұйымдарында спорттағы дарынды балаларға жалпы білім беру	865 888,1
288		Облыстың құрылыс, сәулет және қала құрылысы басқармасы	24 132 822,5
012		Басқа және жалпы орта білім беру	36 920,1
069		Қосымша білім беру объектілерін салу және реконструкциялау	8 504 867,0
099		Техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру объектілерін салу және реконструкциялау	2 319 126,4
205		«Жайлы мектеп» инновация ұлттық жобасы шеңберінде бастауын, негізгі орта және жалпы орта білім беру	13 271 909,0
05		Денсаулық сақтау	36 128 374,2
253		Облыстың денсаулық сақтау басқармасы	18 942 182,9
001		Жергілікті деңгейде денсаулық сақтау саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	419 713,6
006		Ана мен баланы қорғау жөніндегі көрсетілетін қызметтер	372 714,0
007		Салауатты өмір сыйтатын насихаттау	90 050,0
008		Қазақстан Республикасында ЖИТС профилактикасы және оған қарсы күресу жөніндегі іс-шараларды іске асыру	340 196,0
016		Азаматтарды елді мекеннен тыс жерлерге сымдеу үшін тегін және жеңілдетілген қол жұрмен қамтамасыз ету	95 649,0
018		Денсаулық сақтау саласындағы аппараттық талдамалық қызметтер	53 835,0
023		Медициналық және фармацевтикалық қызметкерлерді әлеуметтік қолдау	85 000,0
027		Халыққа иммундық профилактика жүргізу үшін вақиналарды және басқа медициналық иммундық биологиялық препараттарды орталықтандырылған сатып алу және сақтау	2 485 834,6
029		Облыстың арнайы медициналық жабықтау базалары	81 192,0
033		Медициналық денсаулық сақтау ұйымдарының күрделі шығыстары	10 324 223,5
039		Денсаулық сақтау субъектілерінің қосымша медициналық көмектің көлемін көрсетугі, СаП-орталықтардың қызметтер көрсетуі және де шығыстар	484 790,0
041		Облыстың денешыннықтыру, спорт және туризм басқармасының жергілікті оқидық органдарының шешімі бойынша тегін медициналық көмектің кепілдік беріген көлемімен қосымша қамтамасыз ету	1 304 679,9
050		Қаржы лизинг шарттарында сатып алынған санитариялық қолқ және сервистік қызметті қорықтату талап ететін объектілерін салу және реконструкциялау	2 804 305,3
288		Облыстың құрылыс, сәулет және қала құрылысы басқармасы	17 186 191,3
038		Денсаулық сақтау объектілерін салу және реконструкциялау	17 186 191,3
06		Әлеуметтік көмек және әлеуметтік қамсыздандыру	30 557 686,9
256		Облыстың жұмыспен қамту үйлестіру және әлеуметтік бағдарламалар басқармасы	29 833 356,5
001		Жергілікті деңгейде жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету және халық үшін әлеуметтік бағдарламаларды іске асыру саласында мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтер	288 388,0
002		Жалпы үлгідегі медициналық-әлеуметтік мекемелерде (ұйымдарда), арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету орталықтарында, әлеуметтік қызмет көрсету орталықтарында қарттар мен мүгедектігі бар адамдарға арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету	817 640,1
003		Мүгедектігі бар адамдарға әлеуметтік қолдау	3 075 283,6
013		Психоневрологиялық медициналық-әлеуметтік мекемелерде (ұйымдарда), арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету орталықтарында, әлеуметтік қызмет көрсету орталықтарында психоневрологиялық аурулармен ауыратын мүгедектігі бар адамдар үшін арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету	2 653 803,6
014		Оңалту орталықтарында қарттарға, мүгедектігі бар адамдарға, оның ішінде мүгедектігі бар балаларға арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету	970 751,1
015		Балалар психоневрологиялық медициналық-әлеуметтік мекемелерінде (ұйымдарда), арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету орталықтарында, әлеуметтік қызмет көрсету орталықтарында психоневрологиялық патологиялары бар мүгедектігі бар балалар үшін арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету	1 127 757,8
018		Үкіметтік емес ұйымдарда мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты орындайтыру	150 770,8
046		Қазақстан Республикасында мүгедектігі бар адамдардың қуқықтарын қамтамасыз ету және өмір сүру сапасын жақсарту	12 641,8
053		Қоқсрларлық импланттарға дәлдеп сөйлеу процессорларын ауыстыру және кеттіру бойынша қызмет көрсету	176 450,0
064		Еңбек мобилілігі орталықтары мен мансип орталықтарының жұмыспен қамту мекемелері жөніндегі азаматтарды әлеуметтік қолдау бойынша қызметін қамтамасыз ету	12 718 712,0
066		Сенім билдірлерін агентке жастардың кәсіпкерлік бастамасына жәрдемдесу үшін бюджеттік кредиттер беру жөніндегі қызметтер	43 039,0
067		Ведомстволық бағынатынағы мемлекеттік мекемелер мен ұйымдардың күрделі шығыстары	225 586,2
068		Жұмыспен қамту бағдарламасы	17 106 522,3
069		Мүгедектігі бар адамдарды жұмысқа орналастыру үшін арнайы жұмыс орындарын құруға жұмыс берушінің шығындарын субсидиялау	2 358,0
113		Төмен тұрған бюджеттерге берілетін нысаналы ағымдағы трансферттер	1 953 652,2
261		Облыстың білім басқармасы	672 074,4</

Құлын-жылым, дүбірлет дүлдүл болып

7-жыл болса да, 2026 – 1 санының сиволы. Бұл барлық нәрседе алға озу, бірінші болу дегенге алып келеді. Олай болса, жасанды интеллекті мен логикаға негізделген салалар дамиды (оның ішінде журналистика, басқа да өнер түрлері бар).

Біздің заманның «Вангалары» осылай дейді.

Әр жылды өзінің атауынан, оның табиғатынан тыс қарай алмайтынымыз анық. Ендеше, жылқы малы қандай жануар дегенге келсек, мұны енді «жылқы мінезді қазаққа» түсіндіру аса қажет емес.

Жылқы – бауырмал, несіне адал. Жылқының кекшіл еместігі «жылқы кісінескенше...» деген сөзден білінеді. Ал адалдығы... Эпостық жырлардағы Байшұбар, Тайбурыл образдары әркімнің-ақ жадында шығар.

Қазақтың сүбелі сөздерінде, мәйекті мақалдарында жылқы жануары өте көп ұшырасады.

«Жорға жүрісінен пұл болады, жаман жүрісінен құл болады», «Жақсы би жақынына тартпайды, жақсы айғыр жатырына шаппайды». Қазақ осындай мақалдармен ұрпағын тәрбиелеген. Өйткені, кішкентайынан құлын мінген балаға жылқыға байланысты сөздер сіңімді болады.

Біздің ұлтымыз биік адами қасиеттерді жылқы малына қатысты бағалайды. Баласы ержеткенде «ат жалын тартып мінді» деу мен ат үстіндегі қонағын қолтығынан демеп түсіру арасында қаншама құнды өмір салты бар. Жаяуға атын түсіп берген жомарт қазақтың тарихы да, танымы да жылқыға телулі десек, қате болмас.

Енді жылқымызға қайта келейік.

Биылғы жыл еңбек еткендер үшін ерекше сыйларын сақтап отырған сынайлы. Тарихтағы жылқы жылдары қактығыс, шайқастарға сәйкес келгенімен 1 санының белгісін иеленетін 2026 жыл тек қана жылдамдық, қарқын реңкті болмақ. Оның ішінде махаббат, отбасы бақыты секілді аса қымбат өмір қазынасы бар, яғни, үйленбей жүргендер шаңырақ көтереді.

Мемлекеттің жайы, саясат ше? Біз саясаткер емеспіз, бірақ болжамшылар бұл ретте де халық тек табыстардың күесі болады дегенді қайта-қайта айтып отыр.

Ал, құлын-жылым, дүлдүл болып дүбірлет, дарқан даламды. Дүбіріннен өрнекті өмірдің сәні мен мәнін табылық, асыл жануарым!

Дүйсенбек АЯШҰЛЫ,
«Сыр бойы»

ОҚЫРМАН ОЛЖАСЫ

САБЕТ БЕКТҰРҒАНҰЛЫ

ДӘРІГЕР - ГИГИЕНИСТ

Менің қатарластарым бала кезден газет пен журнал, кітап оқып рухтанып өстік. Содан болар, қолыма кітап тисе оны бір қарап оқып шығам. Бұл – бала кезден қалыптасқан әдет. Жазылуы жақсы болса, жаным шабыттанып, рахаттанып қаламын. Жасымыздан кітаппен азықтанған соң, оның құрылымына, сөз саптауына, қай

деңгейде жазылғанына баса мән беремін. Талғамы жоғары оқырманның да қалауы сол. Жақында «Өткен өмір – көрген түс» атты республикаға танымал дәрігер-гигиенист, Қарақалпақ Автономия Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің бас эпидемиологы–министр орынбасары қызметін атқарған, 85 жастың сенгіріне шыққан, жоғары санатты дәрігер, денсаулық саласының ардагері Сабет Бектұрғанұлының кітабы қолыма тиді.

ӨТКЕН ӨМІР – КӨРГЕН ТҮС

Ол атакты дәрігер болса да, Абайдың, Сәбит Дөнентаевтың және Тайыр Жаракөвтың өлеңдерін жатқа айтатын кісі. Бұны осы кітабында айтып өтіпті. Соны көрдім де, ішім жылы сала берді. Әсілі тегін адам емес екенін сөз саптауынан ұғындым. Мұндай ғұмырнамалық кітаптың жазылғаны дұрыс. Бірақ көп адам жазғанда ананы-мынаны істедім деп мақтанып, көңілді түсіріп тастайды. Жазуға келгенде әр адам жазушы немесе ақын болуы шарт емес. Ол үшін аса сауаттылық қажет. Сонда ғана жазған дүниен қызықты шығады. Оқырман сонда іздеп жүріп оқитын болады.

Ал Сабет Бектұрғанұлының жазған ғұмырнамалық кітабының бүгінгі ұрпаққа берер ғибраты мол. Онда аяулы Жәмила әжесі немересіне: «Айналайын құлыным, ержеттің, енді мектепті бітіресің. «Жалғыздың жары құдай» деген. Арыңды таза ұста. Алдыңда ақыл айтар ағаң жоқ. Балам «білекті бірді жығар, білімді мыңды жығар» деген. Адам болам, азамат болам десек, кітап оқы. Парасат та, пайым да, ақыл да, білім де сол кітапта жатыр» деп айтқан сара сөздері санасында мәңгілік сақталып, ойында жатталып қалғаны жөнінде сыр етіп шертеді. Сондай-ақ 85 жылдық ғұмырындағы сәтті де сәтсіз, жақсы да жаман, қуаныш пен қайғыны басынан өткергенін шынайы жаза да, жеткізе де білген.

Мәселен, сонау 1941 жылы соғысқа аттанған әжесі Бектұрған 1943 жылы тұтқынға түсіп, 1955 жылы абақтыдан шығып елге келеді. Сондағы көріністі Сабет аға шынайы бейнелеген. «1955 жылы абақтыдан шығып келген әкем, үйдің ауыр жағдайын көріп отыра алмады. Содан жұмыс іздеп әр жерге барса да, таба алмады емес, оны алмады. Ағайын-туыс, жақын достары да одан қашқақтап, қастарына жақындатпады. Бұл елім бар деп оралған жанға өте қиын да өкінішті жағдай еді» деп мұңая баяндайды. Рас қой, бұл сол заманның трагедиясы еді. Соғыс кезінде тұтқынға түскендердің көбісі елін сақтаң «сатқын», одан қалды «халық жауы» атанғаны шындық қой. Міне, Сабет ағамыз әжесінің басынан кешкен ауыр жағдайды боямасыз, әсірелемей, жал-тақтамай дәл жеткізген. Елден теперіш көрген қайран әжесінің қарап жүріп мүжілгенін көргенде, бала жаны қиналғанын дәл келтірген. Ал кейіннен Отанын, елін, жерін сатпағаны анықталып, ақталып шығады. Сондағы бала Сабет сегізінші сыныптағы қатарластарына қасқая қарап тұрып: «Мен енді «халық жауының» баласы емеспін» деп айқайлағаны, тозақ отынан құтылғандай күй кешкенін кіршіксіз көңілмен баяндайды.

1959 жылы онкылдықты бітірісімен Ташкент мемлекеттік медицина институтының санитария-гигиена факультетіне түсіп, ТашМИ-дің білеті студенті атанғанын керемет суреттей білген. 1965-1972 жылдары Жалағаш ауданында аудандық СЭС-тің бас дәрігері қызметін атқарып жүргенде, сол кезеңдегі облыстың бірінші хатшысы Х.Бектұрғановқа, Жалағаш ауданының бірінші хатшысы И.Әбдіқаримовке күріш орағы науқаны кезіндегі тазалыққа байланысты талай ұсыныс айтып, санитариялық норманың сақталуын талап еткен. Бұл жайлы да осы кітапта шұрайлы тілмен жеткізген.

2005 жылы Президент қабылдауында болып, Қызылорда облысында туу жасындағы әйелдердің 55 пайызының қаназдығын дәрігер ретінде дәлелдеп, Қызылорда қаласында ана мен бала орталығын салу қажеттігін айтады. Президент дәрігер өтінішін қабыл алып, орталық салынып, бүгінде халыққа қызмет етіп тұр. Жер жүзінің қазіргі уақытында екінің құрылтайына біздің облыстан делегат болып сайланып, Президент қабылдауында екінші рет болады. Онда да облыстың әлеуметтік мәселелерін көтереді. Осының барлығы туралы кітапта жазылған.

Жалпы КР Денсаулық сақтау ісінің үздігі Сабет Дәрібаевтың «Өткен өмір – көрген түс» атты кітабы оқырманның жүрегіне жылы сезім сыйлатыны анық.

Өмірбек ШӘМЕНОВ,
Жалағаш ауданының
құрметті азаматы,
«Құрмет» орденінің иегері

Газетіміздің келесі саны 10 қаңтар, сенбі күні шығады.

ЛИМОН ПІСІП, ПАПАЙЯ, КУМКВАТ АҒАШЫ ЖЕМІС САЛЫП ТҰР

Бір кездері оқу орнындағы жылыжайға көрші елден осы іспен айналысатын бағбандар келді. Сөйтіп, лимон өсірмекші болды. Бірақ нәтиже бермеді. Содан ой келді. Осы істі өзім қолға алсам қалай болар екен дедім. Сарыағаштан лимонның көшетін алып, барынша баптадым. Уақыт өте келе жеміс берді. Жұмыстағы жылыжайға отырғызып, ақыры лимон пісті. Осылай бананды да өсірдім. Кейінгі кездері папайяны да байқап көрген едім, өсіруге болады екен. Бұл жеміс ағаштары бірден бейімделе салған жоқ. Өзіміздің топыраққа отырғыздым. Күн сәулесінің түсуін, су мөлшерін, топырақтың құнарын бақыладым. Әр ағаштың күтімі бөлек. Олар да көшет кезінде бала секілді. Жақсылып қарасаң, өседі. Шүкір, тропикалық ағаштың бәрі де жерсініп кетті, – дейді ол.

Бағбан лимон ағашын өсіргеннен кейін, банан көшетін алдырыпты. Көп өтпей ағаш жемісін береді. Оны да оқу орнының жылыжайында өсірді. Бір жағынан мамандығы, бір жағынан сүйікті ісі болғаннан кейін болашақ ауыл шаруашылығы мамандарын осы іске баулып, білгенін үйретуден жалыққан емес.

– Банан ағашы жеміс бергеннен кейін жарамайды. Оны шауып тастаймыз. Есесіне жан-жағына көшеті шығады. Осылай жалғасып кете береді. Бір түп ағаш 30-40 келі банан береді. Банан жерсінгеннен кейін папайяның 4 түп көшетін алдырдым. Ол да тез өсті. Аз уақыт ішінде жемісін берді. Папайяның емдік қасиеті де көп. Қант диабеті, қан қысымы жоғары адамдар жапырағын, түйнегін қолданады. Әлеуметтік желіге папайяны салғанда көпшілік хабарласып, қызығушылық танытты. Көшетін сұрай-

тындар да бар. Сондай-ақ папайя түйнек салғанда бас жағы гүлдей береді. Түйнек 3 айдың ішінде піседі, – дейді ол.

Қазір Ақеркең жылыжайында 4 түп банан, 4 түп папайя, 10 шакты лимон, апельсин, кумкват ағашы өсіп тұр. Бұдандастырылған жеміс ағаштары да бар. Бұдан бөлек манго көшетін де әкеліпті. Қазір көшеті әжептеуір өсіп келеді. Бастысы бейімделу процесі жақсы жүріп жатыр.

– Ағаштың сабағын қырқып отырамыз. Себебі жақсы өседі. Тамшылатып суару әдісін қолданамын. Су таза, күнделікті өзіміз тұтынамыз. Әр ағаштың күтімі бөлек. Мұнда лимон аса күтімді қажет етпейді. Бір жылда, үш жылда жеміс бергендері бар. Бастысы бабын келтіру керек, – дейді ол.

Ақеркең негізгі мамандығы – мал дәрігері. Алматы қаласындағы зоотехникалық-малдәрігерлік

институтты бітірген. Жұмысын Қорқыт ата атындағы Қызылорда университетінде бастайды. Сол кезде университетте жылыжай салынып, оны агроном етіп жібереді. Осылайша екінші жоғары білім алып, «Агрономия» мамандығын игереді. Кейін ауыл шаруашылығы магистрі атанды. Қазір «Болашақ» университетінде аға оқытушы әрі жылыжай менгерушісі.

– Жылыжайды соғу да оңай емес. Үйдің алдынан 6 жыл бұрын салдық. Бастысы қарқасы мықты болуы керек. Сонда пленка жыртылмайды. Жел де қозғай алмайды. Жылыжай жабықтықтарын Шымкент, Алматы қалаларынан алдырамыз. Үш-төрт жыл болды. «Ауыл аманаты» бағдарламасы арқылы жылыжай ісін қолға алғандарға үйретіп келеміз. Жолдасым құрылысына жауап берсе, өзін өсімдікті қалай күтіп-баптау керектігін үйретемін. Кеңес сұрап келетіндер өте көп. Демалыс күндері арнайы келіп, ертіп кететіндер де бар. Тұқым тандап, өсіріп те береміз. Қанша жылдық тәжірибе болғаннан кейін бөлісуге дайынбыз. Жылыжай ісін қолға алғаннан кейін және өңірде қызанақ, қияр өсіру технологиясы жайында әдістемелік нұсқаулық жаздым. Сонда жылыжай ісі толық қамтылған, – дейді ол.

Ақеркең жылыжайына мектеп мұғалімдері мен оқушылар жиі келеді. Олар өсімдік, ағаштарды қалай күтіп-баптауы жайлы ақпарат алады. Биология пәні мұғалімдері жиі хабарласады екен.

Бағбанның айтуынша, өңірде жылыжай ісі енді жанданып келеді. Көпшілігі кәсіп ретінде бастауда. Қызығушылық танытып, құмартатындар да бар.

Ол бізден де қысқы бақ ашылғанын қалайды. Жылыжайда өсіп тұрған тропикалық жеміс ағаштары сонда өсіріліп, оны көпшілік тамашалай алады. Мұндай бақ бірнеше қалада бар екен. Бастысы оның жобасы алдағы уақытта жүзеге асады. Себебі қайта жаңғыртудан өтіп жатқан Президент саябағынан қысқы бақ салынабақ.

Сара АДАЙБАЕВА,
«Сыр бойы»

МЕРЕКЕ КҮНДЕРІНДЕГІ ТЫНЫМСЫЗ ТІРЛІК

Асхат Оразбековтің айтуынша, ТЖД бөлімшелері күшейтілген жағдайда жұмыс істеген. Кезекшілік уақытында 22 жедел шығу болған, оның ішінде 4 өрт, 10 өртке жатпайтын жану оқиғасы, 2 авариялық құтқару жұмысы, 6 басқа да шығыс, күшейтілген кезекшілік уақытында 4 техногенді төтенше жағдай тіркелген.

– Қазіргі уақытта жағдай тұрақты, тіршілікті қамтамасыз ететін және коммуналдық нысандар штаттық режимде жұмыс істеуде. Республикалық және облыстық жаңғызы бар автомобиль жолдарында төтенше жағдай тіркелген жоқ, барлық бағыттағы автокөлік жолы ашық. 31 желтоқсан мен 4 қаңтар аралығында «Қазгидромет» Қызылорда филиалы 4 дауысты ескерту берді. Барлық ескертулер алгоритмге сәйкес өңделіп, жолданды (смс, «Дәрмен» қосымшасы, электронды пошта арқылы).

Облыс бойынша орта есеппен 164 қызметкер, 45 техника, 1 кинологиялық есеп, 8 ұшқышсыз ұшу аппараты және 1 тікұшақ күшейтілген кезек-

шілікке жұмылдырылды, – деп атап өтті Азамат Платулы.

Облыс бойынша 75 жедел жәрдем тобы жұмыс атқаруда. Онан бөлек, мереке күндері БМСК ұйымдарының жанында 29 мобилдік топ қысқартылған режимде жұмыс істеді.

– 31 желтоқсан мен 4 қаңтар аралығында 103 желісіне түскен шақырту саны – 6700, оның 2100-і бала.

Демалыс күндері 31 жол-көлік оқиғасы болып (қала – 10, аудан – 21), 54 адам зардап шеккен, оның 13-і ауруханаға жатқызылды.

Оған қоса 954 наукастан жедел респираторлы-вирусты инфекция диагнозымен шақырту түскен, 180-і тасымалданып, 140 наукас стационарда ем қабылдап жатыр, – дейді Жаңыл Абубакирова.

Айта кету керек, жана жыл түні облыста 54 сәби дүниеге келді. Оның 25-і ұл, 29-ы қыз.

– Барлық қызметтер толық дайындық режиміне келтірілді. Коммуналдық, төтенше жағдайлар және қоғамдық қауіпсіздікке қақтысты мәселелерге ерекше бақылау орнатылды. Жауапты мемлекеттік

органдармен және қызметтермен өзара іс-қимыл күшейтілді. Азаматтардың өтініштеріне уақытылы және сапалы жауап беру басты назарда болды. «112» желісіне 3583 хабарлама түсті. Оның ішінде өрт оқиғасы туралы (101) – 12, төтенше жағдайлар (112) – 9, құқық қорғау сипаты бойынша (102) – 1594, анықтамалық және басқа да хабарламалар – 1947. Тәулігіне өтініштерді қабылдау мен тіркеудің орташа саны – 717.

112 нөмірі арқылы шұғыл сипаттағы 1615 хабарлама қабылданып, жедел әрекет ету қамтамасыз етілді. «109» желісіне 1973 өтінім түскен, 1904-і (96,5%) орындалды. Барлық өтініш жедел түрде тіркеліп, полиция, жедел медициналық жәрдем, төтенше жағдайлар департаменті және коммуналдық қызметтерге уақытылы жолданды. Жаңа жыл мерекесі кезінде қызметтердің үйлесімді жұмысы нәтижесінде әлеуметтік тұрақтылық пен тұрғындардың қауіпсіздігі қамтамасыз етілді, – деді Бағлан Бекентайұлы.

Айнұр БАТТАЛОВА,
«Сыр бойы»

www.facebook.com/syrboyi.kz/

Меншік иесі
СЫР МЕДИА

жауапкершілігі шектеулі серіктестігі

БАС ДИРЕКТОР
Марат АРАЛБАЕВ

қабылдау бөлмесі тел/факс: 8/7242/ 70-00-36, 40-11-10 (1002)

БАС РЕДАКТОР
Қуат ШАРАБИДИНОВ

қабылдау бөлмесі – тел: 8/7242/ 40-02-17, 40-11-10 (1007)

Бас редактордың орынбасары – 40-11-10 (1053)
Жауапты хатшы – 70-00-81 (1037)

Бөлімдер:

руханият және ақпарат – 40-11-10 (1039, 1040)

экономика – 40-11-10 (1038, 1033)

әлеумет және саясат – 40-11-10 (1034)

жарнама – 70-00-52, 40-11-10 (1058)

есеп-қисап – 70-00-39, 70-00-38

компьютер орталығы және корректорлар – 40-11-10

(1036, 1035)

https://twitter.com/syrboyi

Қызылорда облыстық «Сыр бойы» газеті
КР СТ ISO 9001-2016 (ISO 9001:2015)
«Сапа менеджменті жүйелері» талаптарына
сәйкес КЗ.4310318.07.03.01178 нөмірімен
сертификатталған. Авторларға қаламақы тапсырыс бойынша төленеді, қолжазба өңделеді және қайтарылмайды. Жариялымдар газеттің түпкілікті көзқарасын білдірмейді.
«АҚ» - ақылы қызмет.
Жарнама мазмұнына жарнама беруші жауапты.

www.instagram.com/syrboyi_kz

Газет аптаның сейсенбі, бейсенбі, сенбі (сенбілік екі нөмір) күндері шығады.

Газет Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігі Ақпарат және мұрағат комитетінде тіркелген. Тіркеу куәлігі №12993-Г, 27.08.2012 ж.

Газет редакцияның компьютер орталығында теріліп, беттеліп, «ASU» баспа үйі» ЖШС сенімгерлік басқаруындағы «Сыр медиа» ЖШС баспаханасында басылды. Тел.: 8/7242/ 40-06-68. Газеттің таралымы бойынша 8/7242/ 70-14-08 телефон нөміріне хабарласуға болады.

Кезекші редактор Айнұр БАТТАЛОВА

Редация мекен-жайы: Қызылорда қаласы, Бейбарыс Сұлтан көшесі, 4 "А".

e-mail: syrboyi@yandex.kz / www.syrboyi.kz

Таралымы 20768

Тапсырыс №1